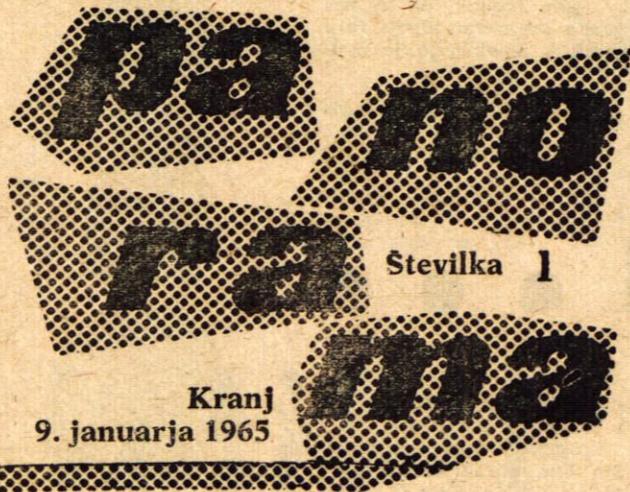

CAS SMUČANJA. SNEGA JE POVSOD DOVOLJ.

DRAGI BRALCI

V današnji številki »Panorame«, na 4. strani, pričenjamo objavljati serijo »STARIH PRAVLJIC V NOVI OBLEKI«. V njih boste našli novega in nenavadnega branja, ki vas bo razveseljevalo in seznanjalo z aktualnimi dogodki.

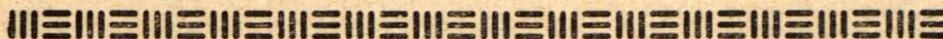

Novi podatki o luni

Skupina sovjetskih strokovnjakov je na podlagi dolgoletnih raziskav prišla do zaključka, da se sestoji zunanji sloj na Luni iz prahu, ki po svoji strukturi ustreza zemeljski lavi. Prah se sestoji iz 60 do 65 odstotkov kremenca, 15 do 20 odstotkov korunda, ostalih 20 odstotkov pa odpade na razne okside kalija, natrija itd.

Vsekakor najzanimivejši so podatki, ki so jih dobili na podlagi odbitih radijskih valov. Temperatura v globini 20 m je za polnih 30 stopinj Celzija višja od temperature na površini Lune. Iz tega logično sklepajo, da se dviga temperatura na vsak meter globine za eno in pol stopinje. Drugi podatki kažejo, da je koncentracija radioaktivnih elementov na Luni 5 do 6-krat večja kot na Zemlji. Ti radioaktivni elementi so skoncentrirani v globini 60 km, kar je dokaz, da je jedro Lune še vedno v žarečem stanju.

Nova odkritja bodo vsekakor ovrгла mnoge dosedanje domneve o nastanku Zemljinega satelita.

Pri temperaturah v bližini absolutne ničle lahko shranimo električni tok na posebnih magnetnih tuljavah za neomejen čas. Takšne tuljave, imenovane kriogenične »baterije«, so posebno pomembne za vesoljske ladje in preizkusne sonde. Pri enaki teži kot kemične baterije dajo občutno večjo množino električne energije. Da dosežemo z njimi superprovodnost, jih potopimo pri temperaturi — 269 stopinj Celzija v tekoči helij. Električni tok, ki povzroči v taki kriogenični tuljavi močno magneto polje, ostane v istem stanju, čeprav prekinemo dovod električne energije.

Mala superprovodna tuljava lahko daje več sekund nekaj megawatov ali več minut nekaj kilovatov električne energije.

Akumulacija električne energije pri nizkih temperaturah

ALI POMENI KAJENJE RES SMRT?

Vsak človek ve, da je tobak strupeno zelišče. Tobak vsebuje posebno snov imenovano NIKOTIN. Ljudje uporabljamo tobak za vzbujanje ugodja s kajenjem, žvečenjem in njuhanjem. V prvem trenutku res nekoliko pomirja, s

Tako mislijo angleški zdravniki. Pri tem pa se ne lotevajo skrbi samo ljudi, ki kajdijo, temveč tudi državne finančnike. Vsako leto dobi angleško ministrstvo za finance od prodaje cigaret izkupiček v višini okoli milijarde

pokazali, da tudi nikotin ni vedno enako škodljiv. Najbolj nevaren je naravni nikotin. Nepredelani tobakovi listi so mnogo ostrejši kot pa predelan tobak. Mnogo manj strupen pa je salificirani nikotin. Tovrstni nikotin pridobijo s predelavo tobakovih listov.

KADI MALO, TODA HITRO

Kdor dela tako kot sem zapisal v naslovu, zanj je kajenje nevarno. Ta vleče dim iz cigaret z naglico. Cigaretu sicer zavže prej, preden jo pokadi do konca. Vendar mu to nič ne pomaga, ko pa potegne dim vsakih nekaj sekund. Strokovnjaki pravijo, da tako pokajena cigareta zaleže za štiri pokajene cigarete.

KADI DO ZADNJEGA MILIMETRA

Na vprašanje: »Kdo se najbolj izpostavlja nevarnostim zastrupljenja z nikotinom?« bo lahko vsakdo odgovoril z besedami gornjega naslova. Vsak kadilec misli, da dobro gospodari s tobakom, če pokadi cigareto do zadnjega milimetra. To ne drži! Pri tem si opeče prste (kožo in blazinice). Vendar to malokaterega iztrezne. Tak način navadno postoteri nevarnosti zastrupitve. Kdor že na zu-

diši in ne tekne? Imate glenast jezik in še nekatre druge nevsčnosti v zvezi z želodcem? Verjetno se imate to zahvaliti prav tobaku! Tobak vpliva na sluznice, na vegetativni sistem in na krvni obtok. Skrite število pokajenih cigaret ali pa se jim celo odrecite.

Tudi **MOZGANI** daje večkrat resen opomin. Ste mogoče dobili drhtavico, glavobol ali vas mineva veselje do dela? Vam peša spomin ali loteva razburjenje in podobne težave. Mogoče je tudi pri tem kriv tobak? Posvetujte se s strokovnjakom!

Nevščnosti s **PLJUČI**. Ob najmanjšem naporu se pojavljajo motnje pri dihanju. Občutite neugodje, ko se vležete. Poskušajte, da boste kadili čim manj, potem pa poiščite zdravnika.

Ste občutili, da vam pešajo **OČI**? Negotovi ste pri dojemanju optičnih vtisov,

tobak

časom pa zastuplja organizem. Počasi, vendar vztrajno. Nekateri tovrstni strokovnjaki so dokazali, da nikotin ne škodi samo kadilcem, temveč tudi tistim, ki pri svojem delu vdihujejo tobakove drobce — v tobačnih tovarnah. Posledica kajenja so nervoznost, slabokrvnost, prebavne motnje, pri nosečih ženah pa lahko pride celo do splava.

funtov. To je velik denar. In kaj bodo napravili, če bodo ljudje prenehali kupovati cigarete? Finančniki so na to vprašanje hitro odgovorili: »Če bo prišlo do tega, bomo obdavčili slaščice.« Sicer pa ljudje še dolgo ne bodo opustili kajenja cigaret, če ga sploh kdaj bodo.

KAJ PRAVIJO AMERIKANCI?

Njihovi statistični uradi (pri njih so zelo številni) so ugotovili zanimiv podatek: 65 odstotkov kadilcev se ne zaveda, kaj se pravi nositi cigareto. Pri tem ne šteje dan nič kolikokrat prižge cigareto. Pri tem ne šteje cigaret. Večina dela to že čisto mehanično - podzavestno.

Pri kajenju največ trpi srce, pljuča, ožilje, želodec in celo jetra in oči. Kajti vsi ti organi sodelujejo pri kajenju. To »prekletost zelišče« — tako ga imenujejo nekateri nasprotniki tobaka — jih »poskoduje« posamič ali vse skupaj.

KAKO TOBAK OBDELUJEMO?

Obdelava tobakovih listov je zelo raznovrstna, saj jih obdelujejo s približno dvesto snovmi. To so v glavnem kisline, plini, amoniak, metilni alkohol in še nekatere druge snovi. Največ strupenih snovi kakor v nikotinu.

KAKO NAJ KADIMO?

Kajenje draži notranje dihalne organe. Zato moramo vedeti, kako moramo kaditi, da nam ne bo škodovalo. Pri počasnem kajenju pride v pljuča le 0,4 do 0,5 odstotka nikotina. Kdor pa kadi hitro in mu cigareta hitro izgoreva dobi v pljuča kar 40 do 65 odstotkov tega strupenega plina.

Zato preberite še zadnje vrstice današnjega zapisa. Predstavil vam bom štiri različne »tipe« kadilcev. Ti se tudi najpogosteje pojavljajo pri nas.

OD KOD IZHAJA TOBAK?

Tobak je doma iz Srednje odnosno Južne Amerike. Od tam so ga prinesli k nam po odkritju Novega sveta. Evropejci pripisujejo »zasluge« za razširitev tobaka predvsem francoskemu poslaniku v Lizboni Nicotu. Na svojem vrtu je namreč gojil tobakovo rastlino, ki jo je potem prenesel v Francijo.

To je enoletna rastlina, ki doseže višino 1,5 metra. Njeni listi so različne oblike in velikosti. Na vrhu stebela zrastejo rumeni cvetovi. Tobaka je več vrst in kakovosti. Razvrščamo ga po odstotku nikotina v tobakovih listih. V njih je od 1,18 do 6,4 odstotka nikotina. Rastlino gojijo s presajanjem sadik. Tudi pri nas v Jugoslaviji pridelujemo odlične tobak. Predvsem v Makedoniji, Srbiji, Bosni in Hercegovini, Dalmaciji in Crnogorskem primorju, Istri in tudi v Sloveniji ga pridelujemo manjše količine. Seveda pa vsega pridelka ne porabimo doma, temveč ga izvažamo v druge države. Kajti makedonski tobak je znan daleč po svetu. Ziste pripravirajo v zeleni fermentaciji, s sušenjem, vlaženjem in tovarniško predelavo.

MNENJE ANGLEŠKIH ZDRAVNIKOV

Pred časom je britanski svet za medicinska raziskovanja objavil vest, da si razlagajo podvojeno število smrtnih primerov, prav zaradi pljučnega raka, ki ga povzroča kajenje. Ugotovili so namreč zvezo med pljučnim rakom in kajenjem, v Angliji umre vsak osem kadilec za posledicami pljučnega raka. Pri nekadilcih pa eden na tristo umrlih.

rak in . . .

Po posebnih analizah so ugotovili (čeprav to še ni čisto točno), da vsebuje liter cigaretnega dima 7,1 miligram nikotina. Razni poskusi so

KADI REDNO ALI VEDNO POČASI

Temu tipu kadilca ne bo postal tobak nikdar nevaren. To pa zaradi tega, ker kadi premišljeno. Dim potegne od časa do časa in ga ne vdihava temveč ga polagoma puha v zrak. S tem načinom kajenja bo njegov organizem sproti predelal ves nikotin ali pa ga bo telo nevtraliziralo.

KADI MOČNO, TODA PRAVILNO

Kdor je mnenja, da mora veliko kaditi, naj to dela s pametjo. Potegnite nekaj dimov in zavrzite cigareto. Naj vam ne bo žal cigaret. Seveda boste na ta način uničili dvajset cigaret, namesto de-

naj dobijete takšne okvare, kakšne so potem šele na pljučih?

KAKO UGOTOVITE, DA VAM TOBAK ŠKODUJE?

Marsikdo bo dejal: »Saj nisem zdravnik!« Prav imate, to ni lahko! Kajti pri vsakem kadilcu se motnje pojavljajo drugače in včasih še zdravnik težko ugotovi, kaj je vzrok motnjam. Vendar pa so nekatere motnje pri vseh kadilcih enake.

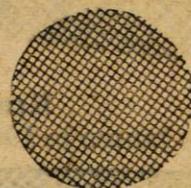
Katere so?

Ce vam **SRCE** prehitro utripa, ako čutite kratke rezke bolečine v okolju srčne mišice, v levi rami ali roki, je to resen opomin, da je prizadeto koronarno ožilje. Prvi korak k izboljšanju je opu-

barvnih odtenkov, posebno še za rdečo in zeleno barvo!

Sicer pa ne mislite, da kdoli kadi, da je že zapisan smrti. Koliko ljudi kadi po petdeset in še več let, pa so še vedno zdravi. Vsekakor pa je nekaj res, da tobak-nikotin pospeši nekatere bolezni, ki se pri ljudeh pojavljajo. Vendar zmerno kajenje ne škoduje preveč.

J. J.

„(prelepa) GORENJSKA“ danes in včeraj

Da, še smo vraževerni

Petek, trinajstega.

Vstanem z levo nogo. Prepozno vstanem. Z oblačenjem in umivanjem zelo pohitim, da ne bi bila zamuda v službi še večja. Urednik me bo spet nahrulil... Ali pa me morda ne bo... Morda ga sploh ne bo... Ne, misliti si moram, da me bo nahrulil, ker se navadno zgodi drugače... Ampak dvakrat me je že zadnje dni, v tretje gre rado...

Črn sosedom maček mi po nekaj metrih poti proti avtobusni postaji prekriža pot. Slabo znamenje. Danes se zbirajo črni oblaki nad mojo glavo. Tako intenzivno razmišljam o morebitnih posledicah mačka in leve noge, da spregledam dimnikarja, ki mi pride nasproti, in se ne utegnem prijeti za gumb.

Kar bo pa bo. Če je usoda taka, razmišljam sam pri sebi, če mi je tako namenjeno, bo danes pač slab dan. »Šta možeš, ako ništa ne možeš!« pravijo Srbi.

Urednik me res ne pohvali. Ko mi pove, kar se mi šika in še malo več, me pošlje na neko konferenco nekam daleč. Ker se mlatenje prazne slame zavleče pozno v noč, moram tam prespati. V edinem hotelu v tistem kraju ima edina soba, ki je še prosta, nesrečno številko 13. Vse to mora prinesiti nesrečo, pa naj si še tako prizadevam, da bi bilo drugače! Mora! Pa naj potem še kdo reče, da nisem rojen pod nesrečno zvezdo!

Bo jutri res spet vse narobe? Dinar bom metal, se odločim. Edina uteha, ki mi še preostane. Če me še dinar pusti na cedilu, potem... Torej: »cifra« — slabo, mož — dobro.

Vržem: »cifra«. Jao... »Natakar, aspirin, prosim, žganje in Pavliho. Ampak takoj, hudiča!«

Pavliha... horoskop... Če gre človeku enkrat nekaj narobe, mu gre vse; vse težave se naenkrat zgrnejo nadenj. Kaj neki mi obeta Pavlihov horoskop?

Lev, moški:

Nasedel boš osebi, ki ti stalno kaže sladek obraz. Ona vse ve, pazi. Nekdo bo zahteval nekaj, kar ti ne bo všeč. Pri blagajni neprijetno presenečenje, doma pa nespozoraz zaradi vzgojnih metod. Zaradi avtomobila še jeza, zveza ne bo uspešna. Srečen dan: petek, vsi ostali nesrečni.

V naslednjih dneh sem živel točno po Pavlihovem horoskopu. Bolje rečeno: Pavliha je še zelo prizanesljivo napovedal, kaj vse me čaka. Ne, ni da bi pripovedoval vse, kar se mi je zgodilo!

Ob razstavi »Vraževerje na Slovenskem«

Seveda: začelo se je s petkom, datum je bil trinajsti, vstal sem z levo nogo, potem pa črn maček, dimnikar, ki sem ga spregledal...

Pa naj še kdo reče, da so vse to prazne marnje!

Vsi v nekoga, v nekaj verujemo

Nekoga moraš imeti rad... je zapisal Minatti. V nekoga, v nekaj moraš verovati, pravim jaz. Moraš. Če ne v boga, v bogove, v rojenice in sojenice, v škrate, v hudiča, pa moraš v človeka, v dobro v človeku, v delo, v knjige, v denar, v avto, v boljše življenje, v lepšo prihodnost. To moraš. To — kaže — je potrebno, ne samo včasih, v srednjem veku na primer, ko ljudje še niso poznali vseh zakonov narave, ampak tudi danes. Bistvene razlike med verovanjem v čarovnice in današnjimi »majhnimi« vražami (ni nujno, da so majhne) pa ni. Današnji svet, današnje življenje, ki je v veliki meri oropano mnogo lepega, ki je močno skomercializirano, to življenje in ti ljudje ustvarjajo nove vraže, nova verovanja, nove mite, med tem in kakršnokoli religijo, primitivno ali bolj razvito in bolj razširjeno, pa ni bistvene, ni kvalitativne razlike. Ateist, brezbožnik je tisti, ki ne veruje v boga ali v bogove; lahko pa veruje v amulete v avtomobilih, lahko verjame horoskopom in prerokovanju iz kart ali iz usedline črne kave, pri me se za gumb, ko sreča dimnikarja, v prepričanju, da to prinaša srečo itd.

V katalogu za razstavo »Vraževerje na Slovenskem«, ki jo je skrbno pripravil Slovenski entnografski muzej in ki si jo v teh dneh lahko ogledamo v Kranju, je ravnatelj muzeja Boris Kuhar zapisal:

Vraže izginjajo zelo počasi, nastajajo pa nove

Kljub silnemu razvoju znanosti, napredku civilizacije vraževerje pri nas še ni povsem izginilo. Ugotavljamo lahko, da vraže izginjajo zelo počasi, mnogo počasneje, kot raste znanost in se razvija družba. Zato smo razstavili tudi najrazličnejše oblike vraževerja v današnjih dneh...

In naprej:

V tretjo vrsto vraževernih pa lahko uvrstimo ljudi, ki so sicer kulturni in izobraženi — saj imajo se za take, so pa obremenjeni s celo vrsto drobnih vraž. Soferji imajo svoje amulete v avtomobilih, igralci in športniki svoje idole v žepih kot talismane sreče ob nastopih. V Ljubljani nima noben hotel sobe s številko 13. V nekaterih mestih in na podeželju se lahko udeležujemo spiritističnih seans. Horoskope... naši ljudje množično berejo in jim verujejo. Prav

tako verujejo v prerokovanja iz kart, iz roke, iz kave in še vseh mogočih drugih pripomočkov. Eni delajo to, ker pač to še verujejo, ker vlečejo za seboj še tovor starih predsodkov vraževerja, drugi delajo to zaradi zabave, tretji pa, ker je to pač postala že moda, moda vraževerja v 20. stoletju! V času, ko človek osvaja vsemirje, ko smo vsak dan tudi doma priča večjemu napredku v medicini, tehniki, v družbi. Toda kultura, napredek znanosti se vendar medsebojno izključujejo z vraževerjem. Ob tem se nam nehote vsiljuje misel, da nekateri svojo kulturo vrednotijo po obleki, po formalni izobrazbi, po zunanji uglajenosti, pri tem pa se prav nič ne zavedajo, da niso s svojimi »modernimi« vražami nič manj zaostali kot kmet na Pohorju, ki še vedno preganja nevihto z ognjem.

Kajne, da smo res še vraževerni?

O, smo, smo. Pogosto bolj kot si mislimo. Pogosto se niti ne zavedamo, da smo. Verujemo v nekaj, kar je izven nas, kar ne moremo dojeti, kar nam ni dosegljivo. Če že ne priznamo horoskopa, pa o njegovi neprijetni napovedi za prihodnje dni le razmišljamo, malce tesno nam je takrat pri srcu, čeprav potem kar hitro pozabimo. Kupujemo srečke, da bi bili »srečni«. In v še bolj sodobnih novih oblikah se pojavljajo današnje vraže in današnja verovanja. Kaj je filmsko in športno zvezdnštvo drugega kot pretirano čaščenje ljudi, ki so samo ljudje, bolj ali manj povprečni kot vsi mi, dobri in zli, lepi in grdi, močni in šibki. Pa jih častimo in obožujemo in smo zaljubljeni vanje, ker vidimo v njih posebjeno lepoto, moč, sposobnost, dobroto, voljo itd., torej samo same dobre, pozitivne lastnosti, ki so lastne bogovom. V take »bogove« danes marsikdo pretirano veruje, čeprav temu pojavu v modernem času pač ne pravimo vera, ampak zvezdnštvo, kult osebnosti itd. Vera v človeka, v njegovo znanje, v njegove sposobnosti, da sčasoma vse bolj odkriva zakone narave in si jih podreja, je nekaj povsem drugega. To je vera v lepšo prihodnost, ki pa temelji na izobrazbi in znanju, ne pa na nadnaravnih silah, pa naj si bodo te takšne ali drugačne. Človek je spoznal in v precejšnji meri tudi že »ukrotil« mnogo zakonov narave, zato so mu nadnaravne sile vse manj potrebne. Dokler pa še so stvari v naravi in družbi, ki jih ne razume, proti katerim se ne more boriti, ki jih ne more premagati, ki si jih ne more razložiti, toliko časa bo iskal razlage zanje druge, v svoji fantaziji, ki mu bo vedno znova ustvarjala svet, ki ga ni, in ki mu bo vedno znova dajala tudi rešitve, ki jih ni.

Za konec še tale zanimiv in aktualen citat iz 12. številke revije »Teorija in praksa«; v prispevku »Hibe in nevarnosti anketomanije« piše Marjan Tavčar:

V naših očeh dobivajo številke neredko fetišizirano naravo. Postale so sinonim za objektivnost in znanstvenost. Z njimi hočemo povedati vse. Ves neizčrpno bogati medsebojno pogovori in zapleteni labirinti družbenega dogajanja želimo izražati s številkami...

Menda bi brez škode in po pravici kaj podobnega lahko rekli tudi za sklep, plane, priporočila, sestanke itd. itd.

Stare pravljice v novi obleki

Trnuljčica

Živela sta kralj in kraljica, ki sta pridno posnemala moderno slovensko družino: želela in dobila le enega otroka, kajti mati kraljica si zaradi svoje prezaposlenosti in slabo razvitih otroških varstvenih ustanov ni mogla privoščiti več naraščaja, poleg tega pa sta kraljevska roditelja odplačevala obroke za fička in bi jima številna družina prehudo načela njuj standarček. Ko se jima je rodil otrok, hčerka, je kralj priredil veliko slavlje in povabil tudi vile rojenice. Vseh vil je bilo v kraljestvu trinajst, toda vladar je poslal vabila le dvanajstim, kajti trinajsta vila je imela malce predolg jezik in je njegovo veličanstvo večkrat kritizirala v Pismih bralcev in na zborih volivcev, zato je morala ostati doma.

Ko je slovesnost šla h kraju in so natakari prinesli črno kavo, je vstala najstarejša vila in dejala: »Princeska bo vedno lepo oblečena, ker ima teto v inozemstvu in ji zato ne bo treba nositi naše borne otroške konfekcije.«

Potem je vsata druga vila. Stopila je k zibki in spregovorila: »Deklica bo hodila v mestno šolo in si bo zato pridobila več znanja in izobrazbe, kakor bi ji mogle nuditi zapostavljene podeželske šole v pasivnih komunah.«

Četrta vila pa je voščila: »Imela boš koristnih vez, kolikor boš hotela.«

Tako so vile obdarovale malo princesko z vsem, kar si mlado dekle le more želeli: Z albumi filmskih zvezd in zvezdnikov, z gramofonskimi ploščami, z inozemskimi modnimi revijami, z oblekami, s športnimi uspehi, z letovanjem na morju in v planinah, s fanti...

Enajsta vila je pravkar povedala svoje voščilo: »Dobila boš službo dobro plačane tajnice in ti ne bo treba delati drugega, kot kuhati črno kavo in hoditi z direktorjem na službena potovanja!« ko je nenadoma vstopila nepovabljenila vila.

Vsem je zastal dih, kajti nihče ni mislil, da bo prišla. Vila je z mračnim obrazom šla skozi banketno dvorano, z bliskajočimi očmi ošinjala navzoče in se ustavila pred zibelko. Kralj je prebledel, ker je proti predpisom častil goste s sredstvi iz reprezentančnega fonda, kraljica si je z dlanmi zakrila nakit, ki ji ga je mož po tovarniški ceni nabavil preko podjetja. Nezaželena vila je zagodrnjala skozi zobno protezo: Vem, vse moje kolegice so obdarile princesko z najboljšimi in najmodernejšimi voščili in prerokbami. Tega ne morem več spremeniti, ker nisem taka, da bi kot kak direktor spreminjala sklepe delavskega sveta. Pač pa ji lahko napovem smrt. Ko bo kraljična stara dvajset let, bo na nekem sestanku zaspala in se ne bo nikdar več zbudila. Po tej napovedi je vila z dvignjeno glavo odšla na avtobus.

Zavladala je mučna tišina. Vso družbo je pretresla strahotna prerokba. Kraljica se je zgrudila na perzijsko preprogo, kralj se je zrušil v fotelj. Takrat pa je k novorojenki pristopila dvanajsta vila. Ta prej svojega horoskopa ni bila izrekla, sedaj pa je dejala:

»Tole ti rečem, deklca mala:
umrla ne boš, le od dolgega časa zaspala.
Cez sto let zbudil te fuzbalist mlad,
te kot ženko odvedel v Beograd.«

Slovesnost je bila končana. Povabljeni so zamišljeni vzgali motorje svojih avtomobilov, počakali, da so se motorji ogreli in se nato molče odpeljali. Kralj je poskusil odvrniti napovedano nesrečo. Deklice niso pustili na noben sestanek ali seminar, na noben občni zbor ali konferenco. Ko je kraljična izpolnila dvajset let, sta kralj in kraljica odšla na občino vprašati, če so jima že rešili prošnjo za gradnjo vikend hišice, ki sta jo imela vloženo že nekaj let. Dekle sta neprevidno pustila na hodniku. Radovedna je stikala po sobah in prišla v veliko dvorano. Vsi sedeži so bili zasedeni, na govorniškem odru pa je bral referat neki dolgoveznež. Kraljična se je postavila v kot in prisluhnila.

Toda od poslušanja oguljenih fraz se ji je kmalu začelo dremati in nazadnje je trdno zaspala. Z njo vred je zaspala tudi vsa kraljevska komuna, razen kmetijske proizvodnje, ki je spala že prej, kralj in kraljica, ki sta bila pravkar dobila odgovor »pridite jutri«, odborniki v sejni dvorani, referent na odru, gradnja stanovanja za borce, asfaltiranje podeželskih cest, samoupravljanje v nekaterih podjetjih, vse prav vse je zaspalo. Tako se je uresničila napoved nepovabljenega vile.

Minilo je sto let, ko se je na občino prišel kregati neki nogometaš, ker je njihov klub dobil premalo dotacij. Vse naokrog je bilo strahotno tiho kot v soboto proti poldnevu, ko v uradih ne najdeš žive duše več. Nadebudni žogobrc je odprl vrata v sejno dvorano in vstopil. V kotu je zagledal prelepo kraljično. Počasi je šel k njej, ji razmaknil lupirano lasišče in jo poljubil, čeprav je ni doslej še nikoli videl, toda nogometaš si lahko marsikaj privoščil, kar spodobnemu človeku še na misel ne pride.

Zdajci je začaranost prenehala in kraljična se je prebudila. Z njo vred se je prebudila vsa komuna in vsak je odhitel po svojem poslu, le kmetijska proizvodnja se nikakor ni mogla razživeti, čeprav je počivala dolgih sto let. Ko je Trnuljčica zvedela, da je nesramnež, ki jo je tako huligansko poljubil, dobro plačan nogometaš, se ni nič več jezila.

Tako, ko je dobil od trdnega beograjskega kluba stanovanje in milijonček za podpis pogodbe, sta se poročila in živela v senci premij in neumnih gledalcev dolgo, dolgo let!

Zanimivosti

TELEVIZOR POSREDUJE PREISKAVO SRCA

Angleži so izdali elektronski rentgenski aparat, ki prenaša slike prek običajnega televizorja. Prvi rezultati so sijajni, posebno pri preiskavi srčnih koronarnih obolenj.

Nova aparatura ima več prednosti pred rentgenskim aparatom: zdravniki in pacienti niso več izpostavljeni žarčenju, preiskave srca so posledje lahko pri dnevni svetlobi, odpade čas, v katerem se mora zdravnik privaditi na popolno temo, svetloba pomirja pacienta, preiskave grede hitreje od rok, ker so slike na zaslonu čiste, jasne ter povečane in končno, s kamero lahko snemajo slike na filmski trak.

MLEKO ZA ŽEJNE

V Angliji ugotavljajo v splošno zadovoljstvo, da je poraba mleka vedno večja, nasprotno pa se manjša poraba alkoholnih pijač. Vzrok temu so novi avtomati, iz katerih lahko dobijo žejni za 28 dinarjev en četrtilitra ledeno mrzlega mleka.

Poročajo, da ljudje molzejo to umetno kravo hitreje, kot jo lahko mlekarne napolnijo. To je posebno vidno ob avtomatih v vojašnicah, kjer uprizarjajo sedaj vojaki prave orgije z mlekom.

NAJSTAREJSI ŽELEZNI MOST NA SVETU

Najstarejši železni most na svetu se še vedno spenja nad reko Severn med krajema Madeley in Proseley v Angliji. Most je zgradil v letih 1777 in 1778 Abraham Darbi, ki je bil lastnik topilnic železa. Železno konstrukcijo so postavili v treh mesecih in izročili promet leta 1779. Širina loka znaša 30 m, celotna teža uporabljene železa pa okrog 380 ton.

TOČNOST PA TAKA

Mladenič Dagobert iz Mainza je dobil poziv za obravnavo na sodišču, kjer bi se moral zagovarjati zaradi tatvine. Da bi prišel pravočasno, je ukradel na hitro roko moped. Na žalost pa so ga pri tem zalotili policaji in kar z »Marico« odpeljali na sodišče. Kazen: eno leto strogega zapora je prejel že z rutino, kajti to je bila že njegova šestnajsta obsodba.

LJUBAVNA PISMA

Redek in običajnim obiskovalcem nedostopen arhiv so organizirali sedaj v znanem muzeju Prado v Madridu. Tam sedaj zbirajo ljubavna pisma, ki jih obiskovalci običajno puste tik pred večernim zaključkom muzeja ali pa jih pošljejo kar po pošti. Pisma niso naslovljena na znane slikarje, temveč modele svetovno znanih slik.

Pisci teh ljubavnih pisem se pogovarjajo z obema Mayama od Goye kot bi bili živi in celo pričakujejo odgovore na svoja pisma. Svetovni rekord dosega nedvomno pariška Mona Lisa, ki prejme kak mesec tudi 30 ljubavnih pisem.

In ven tu ra

Komaj smo se iztrgali iz objema starega leta in prestopili s tisočimi željami, voščili, z dobro voljo v novo leto, že nas je na novo zabolela glava, da, nekateri so celo prebledeli, ko smo zaslišali besedico inventura. Z inventuro imamo več ali manj vsi opravka od samega potrošnika pa do trgovca, gostilničarja, zadruga, podjetja, ustanove itd.

Inventura je važna, zelo pomembna stvar predvsem zato, da točno vemo, kaj imamo in kaj nimamo, tu je predvsem zanimivo dejstvo, da proizvajalec in trgovec vedno govorita kaj imamo, potrošnik pa — kaj nimamo.

Ko smo ravno v momentu, ko se vrši na vseh koncih in krajih inventura, pride lahko do slučajja oz. da se dogodi tudi lahko to, da ta ali ona inventura celo ne »štima«. Takrat pa ponavadi čitamo, da zaradi inventure ni zaprtá trgovina, temveč le — upravnik, da je ta ali oni blagajnik odšel za določeno dobo na oddih ker je imel preveč cvenka v žepu in premalo v registerski blagajni, da je moral šofer vzeti slovo o podjetja, ker je pri inventuri prikazal več črnih voženj kakor službenih itd. Iz teh ali sličnih navedenih primerov lahko ugotovimo, da pri inventurah lahko pride do viška ali manka. Zaradi manka se ponavadi dosti ne sekiramo, ker vedno manko poravnava potrošnik, višek se pa razdeli. Večkrat se pri inventuri ugotovi, da se po policah in skladiščih nahaja nič koliko nekurante robe, ki se potem prodaja po raznih sejmih po globoko znižani ceni v razprodaji. Da bi pokrili razliko se novi robi poviša cena.

Tudi v raznih podjetjih z inventuro mimogrede ugotovimo kdo pije in kdo plača, pri tem pa pridemo do prepričanja, da smo imeli do tega ali onega direktorja višek zaupanja in mapko kontrole. Potrošnik se bolj kot navadno ukvarja s finančno inventuro. Pri tem delu pa mu vedno pomagajo inkasanti z raznimi mesečnimi računi oz. odtegljaji, pri tem pa mu dobrohotno rečejo »zdravo in prvega spet na svidenje«.

Grega

Skupni grob

V zameno pa imen Marie in Pierra Curie, ki sta odkrila radij, ni v Panteonu. Odklonila sta to čast, ker jima je bila ljubša intimnost pokopališča v Sceauxu: še vedno sta tu, ob strani njune hčerke Irene in zeta Frédérica Joliot-Curia.

KO BI VICTOR HUGO VEDEL ..

19. decembra so se četrtič po drugi svetovni vojni odprla mogočna bronasta vrata pariškega Panteona. Umaknila so se krsti slavnega sina, ki mu je domovina nadvse hvaležna. Jean Moulin se je tako pridružil 242 »velikim možem«, ki so slavno zaključili svojo življenjsko pot.

Dvanajst let so bila zaprta ta vrata. Zadnje truplo, ki je našlo mir v njihovem okrilju, je bilo truplo Louisa Brailla, iznajditelja abecede za slepce. Pred njim je 20. maja 1949 prisostvoval Pariz shranitvi dveh svojih mož, ki sta si to čast prislužila na črnem kontinentu: to sta bila Victor Schoelcher, osvoboditelj sužnjev ter Félix Eboué, guverner v Čadu, prvem afriškem ozemlju, ki je bilo priključeno svobodni Franciji. Šest mesecev pred tem pa je Panteon svečano sprejel dva znanstvenika: fizika Jeana Perrina in matematika Paula Langevina.

Dan po osvoboditvi Francije so časniki predlagali, da bi prenesli v Panteon tri velike pisatelje: Romaina Rollanda, Charlesa Péguya in Henrija Bergsona. Toda vsi trije so ostali pred vratmi. Poskusi so se izjalovili. Ljudje niso skrivali odpora.

»VELIKIM MOŽEM — HVALEŽNA DOMOVINA«

Ta plemenit napis je vgraviran v kos kamna na trikotnem arhitektonskem okrasku nad vrati. Toda kakor je plemenit, tako je tudi varljiv. Zgodovina je dala veliko prav tako velikih mož, ki pa se jim niso odprla vrata Panteona. Tu so znanstveniki, pisatelji, politiki, nobenemu slikarju, kiparju, glasbeniku pa ni Francija, dežela velikih umetnikov, priredila pogreba, ki bi ga bil vreden: niti Rodinu, niti Cézannu, niti Monetu, Delacroixu ali Ingresu.

Sodobni pisatelji so se spretno izognili težavi. Zahtevali so, da vrežejo v marmor imena njihovih najbolj junaških predhodnikov. Dva dolga stolpca sta ovekovečila njihov spomin pod desnim obokom Panteona. Na eni strani živi 560 imen pisateljev, ki so umrli za domovino v letih 1914—18, od Alaina-Fourniera do Guillaumea Apolinaira, na drugi strani pa je 197 imen avtorjev, ki so med leti 1939 in 1945 padli na bojišču, od Saint-Exupérya do Jeana Prévosta, od Maxa Jacoba do Guya de Larigaudie. Zgodovina pa ni bila vedno objektivna. Njena izbira večkrat ni bila praviha. V grobnico v Panteonu niso puščali samo velike moze, marveč je našlo tu svoje mesto tudi mnogo drugih, ki niti najmanj ne sodijo sem. Štiri ogromne krste hranijo v sebi ostanke 42 veličanstev Prvega cesarstva — nekdanjih prefektov in senatorjev — ki se jih spominja edino vladna zgodovina. Nad vsemi pa je dobil svoje mesto Napoleon.

PANTEON SPREJEL ZIVEGA ZNANSTVENIKA

Leta 1852 je ta visoki spomenik služil Léonu Foucaultu za javno dokazovanje zemeljske rotacije. To dejanje pa je bilo zanj usodno. Nič več se ni vrnil iz Panteona.

Ogromna, ledenomrzla grobnica, razdeljena v podzemski galerije, se koplje v modrini neonske razsvetljave in skrivnostnem somraku. Prav

tu, šest metrov pod zemljo so nakopičeni služabniki različnih režimov in pripadniki protislovnih ideologij.

Nihče pa ne more razrešiti neke uganke. Se vedno ležita bok ob boku krsti Jeanna-Jacquesa Rousseauja in Voltaira, katerega posmrtno ostanke je pripeljalo do Panteona dvanajst belih vrancev. Ta pogreb je veljal 36.868 liber (star francoski kovanec). Toda ali sta oba velika filozofa še vedno tam, kamor so ju položili? Najverjetneje je, da sta njuni krsti prazni. Nekateri zatrjujejo, da roparji niso ajuj pepel razpršili na vse štiri strani sveta, marveč, da so ga spravili v vrečo in to odložili nekje na odprtem polju. Andre Billy dvomi v resničnost njunih po-

Skupni grob velikih mož Pantheonu

smrtnih ostankov v Panteonu. Zakaj ju ne bi mogli identificirati, se sprašuje.

V Panteonu pa so našli svoj poslednji dom tudi posamezni deli teles nekaterih »velikih«. Tako je tu na primer samo srce Gambette, v žari, brez telesnih ostankov. V nasprotju z njim pa počiva tu skelet prvega grenadirja Republike, brez srca, ki je v Domu Invalidov.

Svetišče velikih mož je sovražnik žensk. Samo eni ženi je bil v zgodovini dovoljen vstop pod orjaško kupolo Panteona: Sophie Berthelot, soprogi Marcelina, izumitelja termokemije. Oba sta umrla isti dan: 18. marca 1907. Ta nenavaden par je sklenil, da ju nihče, niti smrt ne bo ločila. Tako že skoraj 58 let počivata skupaj pod isto kamnito ploščo.

Silhueta orjaškega nagrobnega spomenika kraljuje nad Parizom. Ta veličastna in častitljiva zanimivost je s svojimi ogromnimi dimenzijami (100 m dolga in 84 m široka) med najslavnejšimi v mestu. Čepi na slemenu Montagne Sainte-Geneviève in spoštljivo gleda na Lestinsko četrt. Njegova najvišja točka — veličastna, z vrsto stebrov obdana kupola, je posnetek kupole rimskega Svetega Petra. V premeru meri 24 metrov, njen vrh pa je 83 metrov nad zemljo. Osvetljena kupola se ponoči jasno odraža na Janškem nebu. Stebrišče, ki obkroža celotno zgradbo je inspiciral rimski Panteon. Sestavlja ga 22 korintskih stebrov visokih po 8 metrov. Celotna zgradba ima obliko grškega križa. Ko se povzpneš po enajstih stopnicah, se ti njena notranjost zazdi zmes neke stroge elegancije in pretirane golote. Ob strani znamenitih fresk, ki so delo Puvisa de Chavannesa in ki predstav-

ljajo zgodovino svete Genovefe, ostaja ostala dekoracija hladna in običajna. Victor Hugo, ki se je vedno norčeval iz Panteona, zgrajenega v tako nenavaden namen, ni mislil, da ga bodo leta 1885 odpeljali »na mrliškem vozu ubogih« prav tja in da ga bo spremljal človeški ocean pol milijona občudovalcev in vozovi cvetja, vrednega milijon frankov.

To poslednje domovanje velikih francoskih osebnosti je rodila pobožna želja Ludvika XV. Kralj je na smrtni postelji obljubil, da bo v zameno za svojo ozdravitev dal zgraditi na ruševinah stare opatijske cerkve Svete Genovefe razkošno baziliko, kjer bodo končno lahko shranili relikvije pastirice iz Nantena, osvoboditeljice Pariza.

Prav pred dvema stoletjema, 6. septembra 1764. leta je Soufflet položil prvi kamen. Toda kmalu je začelo primanjkovati denarja. Iz zadreg so se rešili s tem, da so loterijskim srečkam povišali ceno za štiri suje. To jim je letno prineslo 400 tisoč liber.

Komaj je bilo veliko delo končano, so 1791. leta sklenili, da bodo cerkev spremenili v metropolo »meščanov, ki so junaško služili domovini«. Dobila je ime Panteon. V svoje okrilje je sprejemala posmrtno ostanke velikih mož. Tej svoji nalogi služi še danes.

velikih mož

Po Prešernovih stopinjah v Kranju

Nov prispevek k prešernoslovju

Ljubezniv in uvideven naš soobčan, eden od najstarejših Kranjčanov, gotovo njih nestor — ki pa v svoji skromnosti ne želi biti imenovan — mi je 26. avgusta preteklega leta podaril droban snopič v velikosti male osmerke (164 x 105 mm), tiskan z veliko antikvo in s krepkimi začetnicami na 80 gramskem brezlesnem papirju; format je pokončen, snopič ni paginiran; po sledovih sodeč je bil knjigoveško šivan z nitjo, ki je pa ni več.

- Vsebinska snopiča na osmih straneh je:
- I. Dolenska. — Potočnik
  - II. Slovenski duh. Narodna pesem.
  - III. Pod oknam. Prešern.
  - IV. Veselja dom. Slomšek.
  - V. Mornar. Prešern.
  - VI. V spominj Valentina Vodnika. Prešern.

Na zadnji strani spodaj je natisnjeno: V Ljubljani 1848.

Natisnjeno per Rozaliji Eger. Pesmi so tiskane v gajici (le z eno pomotno črko iz bohoričice v četrti kitici »Pod oknam«, pri besedici »serce«). Tisk je dobro čitljiv, tudi za kratkovidne. Snopič nima ovitka. Listi se ne drže več skupaj, sicer pa niso kaj dosti poškodovani. Pač, na zadnji strani so sledovi dveh odtisnic (der Abziehbild), ki pa ne prekrivajo teksta.

Z objavo te zanimive najdbe smo do danes odlašali. Zdelo se nam je skoraj nemogoče, da ta tisk, še iz časa pesnikovega življenja, ne bi bil znan prešernoslovcem. Vendar so nam v Slovenski akademiji znanosti in umetnosti, kakor tudi v Narodni univerzitetni knjižnici, v oddelku za bibliografijo, zatrčili, da ta tisk iz leta 1848 z besedili Prešernovih pesmi, res doslej še ni bil znan in registriran. Prav enako je podpisaneu povedal prešernoslovec Anton Slodnjak.

Vse kaže, da le gre za drobno odkritje, za zanimiv donesek v prešernoslovsko zakladnico. Ceravno stvarca res ni velika in bržčas tudi ne hudo pomembna — jo moramo navzlic temu ceniti in se je veseliti.

Kar spominimo se na ljubeče besede Toma Zupana, zaslužnega proučevalca Prešernovega življenja, nekdanjega vlastelina na Okroglem pri Kranju: »če se komu zazdi moje delo premalenkostno, naj ve, da imajo tudi drobtinice s pesnikove mize, za pravega Prešernovega častilca posebno slast.«

Pokojni France Kidrič pa je znova in znova naročal: »pesnikovo delo je za nas tako pomembno, da nam daje za vse čase

in za ves svet veljavno kulturno legitimacijo. Zato nam bodi dragoceno vse, kar je v zvezi s Prešernovim življenjem in delom.«

In spet je leta 1946 France Kidrič rotil: »Znane in neznanne lastnike Prešernovih in prešernovskih rokopisov ali tiskov, ki še niso v razvidu in na uporabo, bi rad opozoril na dolžnost, ki izvira iz te lastnine ter je take narave, da se utegne prevreči v greh proti narodu, ako si tudi v posebnih prilikah preslišal njen klic.«

Pa se vrnimo k tej novi »prešernini«, kot je imel navado reči Tomo Zupan!

Sprva se kar nehotе vprašamo, čemu naj bi služil ta drobn snopič šestih pesmi? Ne bo težko uganiti: izbor že tedaj uglasbenih glasbenih tekstov, obseg snopiča, velikost in čitljivost črkovnega gradiva, pa tudi format sam — vse kaže, da gre za predložek besedil, ki so jih zbori

v tistem času v revolucijskem letu 1848, najraje peli. Seveda so se takih besedil posluževali tudi solisti. Pevcu se zlahka nauče melodij, z besedili pa je težje. Zapeti že še znamo besedilo prvih kitic, pozneje pa si le prečesto pomagamo z la-la-la ali z brundanjem ali z — molkom.

No, in naši praktični, na vse misleči predniki, so pevcem potisnili v roke take snopiče, z besedili najbolj pevnih pesmi, umetnih in narodnih.

Izdajo tega in takih snopičev lahko povsem upravičeno prisodimo takratnemu »Slovenskemu društvu« v Ljubljani, ki je predstavljalo v tistih časih, po marčnem prevratu v Avstriji, edino politično in kulturno organizacijo na Slovenskem. Iznajdljivi Janez Bleiweis, predsednik društva, je pač potreboval take pomočke za pevske zборе, ki so nastopali v Stanovskem gledališču v Ljubljani, ka-

Blaž Potočnik (1799–1872)

kor tudi na prireditvah po deželi. Celo na to je bilo treba računati, da marsikateri pevec niti knjižne slovenske izreke ni obvladal.

Zelo verjetno je, da so prav tak ali celo ta pomočni pevski material uporabljale še pozneje ustanovljene Narodne čitalnice na svojih »besedah«.

Vsekakor pa postanemo pozorni, ker nam pričujoča knjižica pevnih pesmi kaže, da je bil leta 1848 Prešeren le poznan in priznan. Da niso živele njegove pesmi v temi in da je Prešernovo ime že za njegovega življenja slovelo!

Tudi »Slovenska gerlica«, ki je izhajala v porevolucijskih letih kot glasbena edicija Slovenskega društva v mnogih zvezkih, je v vsaki številki prinašala nove in nove uglasbene Prešernove pesmi.

Seveda, s kakimi posebno strogimi merili ne smemo ocenjevati tedanjih naših glasbenih dosežkov. Ves namen takratne slovenske pesmi je bil, vzbujati narodnostno navdušenje in zavest. Slovenski človek, ne kmet ne meščan še nista bila nacionalno oblikovana; saj je bil celo občevalni jezik med slovenskimi izobraženci v pretežni meri nemški. Zaradi tega teh uglasbitev nikakor ne smemo primerjati s takratno razvojno stopnjo glasbe v zahodni Evropi. Saj res pri nas tedaj ni šlo za napredek glasbe, ampak za Zedinjeno Slovenijo!

Začelo se je delo na glasbenem področju v narodno-prebujevalne namene, resda že leta 1846. Tega leta je nek pevski zbor nastopil v Stanovskem gledališču (sedaj stavba Slovenke filharmonije na Trgu revolucije v Ljubljani). Koncert je imel naslov: »Poskušnja kranjskih pesem.«

Vendar je pravo obdobje za takratne slovenske ali pri nas živeče tuje skladatelje, nastopilo šele s Prešernovimi besedili. Ta niso privlačevala komponistov le s svojo romantično čustvenostjo, pač pa predvsem zaradi globokih idejnih in svetovnonazorskih vsebin. Seveda je Prešernova besedna umetnost zahtevala enakovredno glasbeno posodo.

Radi, še danes, po dolgem stoletju in več, priznamo preprosto lepoto Fleišmanovih in Maškovih melodij na Prešernove tekste. Saj je večina njih že kar ponarodila; tako npr. »Luna sije«, prav ubrano in iz srca zapeta, še vedno gane slehernega slovenskega človeka.

Domači skladatelji revolucijske in pomarčne dobe, ki so pisali napeve na Pre-

šernove tekst, so bili: Jurij Fleišman, Josip Tomaževc, Josipina Toman-Turnograjska, Gašper in Kamilo Mašek. — Prvi med temi je bil Jurij Fleišman (1818 do 1874), ki je že v letu 1846 uglasbil nekaj Prešernovih pesmi. Vsekakor največ pa jih je uglasbil Kamilo Mašek (1831–1859): Strunam, Dekletam, Pod oknam, Prošnja, Kam, Ukazi, K slovesu, Sila spominja, Zgubljena vera, Mornar, Soldaška, V spominj Valentina Vodnika, V spominj Andreja Smoleta, Od železne ceste, Zapuščena, Nezakonska mati i. dr. Če je bil Fleišman izrazit glasbenik revolucijskih dni, potem predstavljajo Maškove melodije pravo dragocnost v glasbenih storitvah onega obdobja. Tako ocenjujejo Maška tudi sodobni glasbeni strokovnjaki.

Kakšno navdušenje in delovno vnetje so kazali skladatelji preteklega in polpreteklega dobe, kaže vrsta skladb na isto Prešernovo besedilo. Omejimo se le na one tri Prešernove pesmi, ki jih vsebuje naš snopič: »Pod oknam« je bila uglasbena že 20-krat (Jurij Fleišman, Kamilo Mašek, Anton Foerster, Matej Hubad, Anton Hajdrih, Anton Medved, Danilo Fajgelj, Josip Cerin, Gojmir Krek, Benjamin Ipa-vice itd.)! »Mornarja« so uglasbili Jurij Fleišman leta 1848, N. Rechfeld leta 1849, Kamilo Mašek 1859, Avgust Leban leta 1870, Miroslav Vilhar leta 1882 kar trikrat, Marko Bajuk leta 1904, Davorin Jenko leta 1909 (dvakrat) in dr. »V spominj Valentina Vodnika« so uglasbili Jurij Fleišman, Kamilo Mašek in Anton Hajdrih.

Sodeč po vnetju, s katero so tedanji glasbeniki, profesionalni in amaterji, komponirali na Prešernovo besedilo, smemo trditi, da je vsaj nekajkrat tudi pesnik sam slišal te melodije. Za skladbo Marije pl. Vestove z gradu Sempeter pri Kranju, ki je uglasbila že koncem leta 1847 ali v prvih mesecih leta 1848 pesem »Pod oknam«, vemo, da jo je Prešeren slišal in da ga je globoko ganila. Zapela sta jo v pesnikovi prisotnosti narodna gardista Viktor pl. Vest in Franc Potočnik. To je bilo nekega dne po 20. marcu 1848 v prostorih mestne stražnice, ki je tedaj služila kranjski Narodni gardi.

Tudi prvi zvezek »Slovenske gerlice«, ki je izšel leta 1848, že objavlja Fleišmanovo skladbo na Prešernovo besedilo »Pod oknam«. Pesem je bila napisana za moški zbor, pozneje še enkrat kot četverrospev.

Prav v dne, ko je Prešeren že ležal v smrtnih mukah, so peli pri »besedi« Slovenskega društva v Virantovi hiši na Sentjakobskem trgu v Ljubljani, in sicer prav na novega leta dan 1849 Rechfeldovo skladbo »Mornarja«. Kot solistka je nastopila komponistova hčerka, Rechfeldova. Tako je dne 5. januarja leta 1849 poročal časopis »Slovenija«.

Anton Martin Slomšek (1800–1862)

Jurij Fleišman (1818–1874)

Vse tri pesmi, ki jih zajema snopič poleg Potočnikove Dolenske, Slomškove »Veselja dom« in narodne (?) »Slovenski duh«, so iz Prešernovih zadnjih ljubljanskih let: podoknica »Pod oknam« je nastala leta 1843; pesnik je sam menil ob njej, da »utegne ugajati kmečkim fantom«. Ta čudovita pevna in pretresljiva ljubezenska pesem predstavlja najlepšo slovensko serenado še v današnjih dneih.

»Mornarja« je Prešeren ustvaril v letu 1844. Mogočna pesem je zahtevala prav tako močno melodijo. Saj je pesem sama odsev močnega Prešernovega čustvovanja in razočaranja nad žensko nezvestobo.

»V spominj Valentina Vodnika« je pesem, s katero se je Prešeren poklonil prvemu pevcu slovenskih posvetnih verzov, Pesem je nastala leta 1845, ob 26. obletnici Vodnikove smrti. Domiselni Prešeren je počastitveno pesem zapel prav v enakih gorenjskih poskočnih kiticah, v kakršnih je tudi Vodnik sam najraje pesnil.

Pa se ozmimo še na druga dva avtorja! V zbirci je tudi po ena Potočnikova in Slomškova pesem. Povedati je treba takoj, da sta bila oba pesnika in komponista obenem: Torej je bil poleg obeh tekstov tudi napev njun.

Blaž Potočnik (1799–1872) je bil rojen v Struževem pri Kranju. Pesem »Dolenska« je prejkone nekak spomin na njegovo službovanje v Sent Jerneju na Dolenskem. Potočnik in Prešeren sta se gotovo osebno dobro poznala, vsaj v letih od 1825 do 1833, ko je Potočnik služil v ljubljanskih in okoliških farah. Rada pa se nista imela. Prešeren je očital Potočniku pesništvo in homeopatstvo. Kar poslušajmo:

popréd si časa bil, zdaj si življenja tat. Popréd si pevec bil, zdaj si homeopat;

Vendar je bil Prešeren do Potočnika preoster; saj je še Čop sam pohvalil »Dolensko« in »Zenjice«, ki sta bili priobčeni v I. knjigi »Kranjske Čbelice«, kot pravi pesmi. Seveda pa je imel Prešeren, kot izredno napredno misleč humanist, svoj prav: tako kot ni trpel šušmarstva v pesništvu, tako je mrzil homeopatstvo, pod čigar zastavo so se nepoklicani silili na tako resno področje, kakor je zdravniška veda. Sporočilo še pravi, da je Potočnik Prešerna do smrti sovražil. Ni mu mogel odpustiti ostre puščice...

Povsem druga natura, ljubezniv in res dobrosrčen človek, s pravim razumevanjem za duhovito šalo, je bil Anton Martin Slomšek (1800–1862). S Prešernom se je seznanil leta 1832 v Celovcu. Drugo srečanje je bilo leta 1837 v Ljubljani. Hudomušni Prešeren je ob slovesu dal Slomšku listič s takole »puščico«: Ker stara para zlomek devišta preveč vzela, je njega mlajši Zlomšek predajat' ga začel! Slomšek je pred leti namreč izdal pozbožno knjižico »Devištvos«, na to meri za-

pis — V dobro lahko štejejo Slomšku, da Prešernu prav nič zameril ni, nasprotno, ostal je našemu pesniku dober prijatelj in zvest zagovornik vse dober dni, tudi kot škof.

Ne moremo pa v nobenem primeru iti mimo dejstva, da Potočnikove (Dolenska, Zvonikarjeva, Planinariji) in Slomškove (En hribček bom kupil, Preljubi svet Urban, Slovenc Slovenca vabi, Veselja dom) pesmi in napevi žive med slovenskim ljudstvom, doma in v tujini, še danes in da so že popolnoma ponarodele.

Tretja, neprešernova pesem v snopiču je »Slovenski duh«. Označena je kot narodna. Seveda je pripotovala k nam od severnih slovanskih sosedov Slovakov, prinesel jo je verjetno revolucijski val v letu 1848 ali pa že prej češki skladatelj, ki so se doselili k nam. Saj sta bila npr. Gašper in njegov sin Kamilo Mašek češkega rodu.

Pesem »Slovenski duh« je v prvi in zadnji kitici take vsebine, kot jo še danes poznamo. Le druga kitica zveni nekam drugače, čeprav kliče za pričo krščanskega Boga, govori vendarle o črtih in Perunu! Citajmo:

In naj kolikor ljudi tolkanj čertov v sveti, Bog je znam, kdor proti nam, ga Parom če podreti.

Se to bi lahko pripomnili ob tej pesmi, naj se je še tako branimo, češ, da ni povsem naša, je vendarle res, da so jo peli naši pradedje v letu 1848, ko se je slovenska zavest pričela prebujati. Pesem nas spremlja torej še precej delj, kakor celo stoletje!

Vprav mikavno naključje je še hotelo, da se je v istem letu, kot je bil tiskan naš snopič s Prešernovimi in drugimi besedili, to je v letu 1848, pričel učiti za rodnega stavca mlajši brat Ane Jelovškove, Martin. In to prav v isti tiskarni, ki je snopič natisnila pri Rozaliji Eger, vдови po Fr. Ksaverju Egerju, ustanovitelju te gubernijalne tiskarne, ki je imela tedaj svoje delavnice v današnji Stritarjevi ulici v Ljubljani.

Bilo je kar devetero otrok, ki jih je rodila Marija roj. Bobek svojemu možu, dninarju in hišniku, pozneje mitničarju, Martinu Jelovšku starejšemu, doseljenemu iz Čreta pri Celju.

Martin Jelovšek mlajši, stric Prešernovim otrokom, je bil rojen 28. oktobra 1832 v Ljubljani. Tu je tudi 28. aprila 1916 umrl, star 84 let. Po končanem osnovnem šolanju se je posvetil tiskarski stroki, v kateri je z leti postal prav odlični veščak, stavec; seveda ročni, je bil celih 68 let! Za kar dve današnji delovni dobi!

V Egerjevi tiskarni, kjer se je izučil, je ostal 21 let. Martin se je že tu moral seznaniti in spoprijateljiti z Levstikom, saj so leta 1863 prav v Egerjevi tiskarni tiskali njegov politični časnik »Napreje«. Jeseni leta 1869 je šel Martin za boljšim zaslužkom v Maribor. Tu se je najprej zaposlil v tiskarni Edvarda Janžiča. Ker pa mu nemškutarski lastnik ni bil všeč, je menjal službo in vstopil v tamkajšnjo Narodno tiskarno Franca Skaze in drugov. V novi službi se je Martin Jelovšek kar »dobro uveljavil in postal tiskarniški vodja ali faktor. Hkrati pa so mu poverili tudi izdajateljstvo in odgovorno uredništvo Slovenskega Naroda, dokler je izhajal v Mariboru, t.j. do leta 1871. Ime Martina Jelovška zasledimo na ovipkih mariborske Zore in Vestnika. Tudi tema listoma je bil odgovorni urednik.

Leta 1872 se je Martin Jelovšek vrnil v Ljubljano, kjer je nato preživel vsaj deset svojega dolgega delovnega življenja. V Ljubljani je prevzel najprej službo v Blasnikovi tiskarni, kjer je ostal 15 let; zadnjih 30 let pa je delal v ljubljanski Narodni tiskarni. Za vrlega narodnjaka, kakršen je bil Martin Jelovšek vse življenje, je bilo pač največje priznanje, da je smel v Mariboru postaviti Slovenski Narod, v Ljubljani pa ljubljanski Zvon prav do smrti.

(Nadaljevanje prihodnjič)

CR TOMIR ZOREC

Pismo iz Pekinga

Sonce lahko vzide

Pod našim letalom so se razpršili oblaki. Zagledali smo rumeno golo kitajsko zemljo in poplavljen površine. Pričelo se je deževno obdobje. Yangtze in Rumena reka naraščata. Zelezniška proga Kanton — Sanhai je pretrgana. Nikjer dreves, povsod neskončna ravnina, samo na horizontu se dviga planina, po kateri se vleče 3000 kilometrov dolga črta — kitajski zid.

To je Kitajska: 9.600.000 kvadratnih kilometrov, skoraj osemindesetkrat večja od Jugoslavije. Ima sedemsto padeset milijonov prebivalcev in vsako leto 15 milijonov več.

»Ilužen« se prične spuščati in začuden gledamo prizor pred nami. Ta velika rumenkasta krpa, ki se spreminja in raste, prekrita z zelenimi in rdečkastimi pasovi — to je Peking. Če danes vsak obiskovalec doživlja tako kakor Marko Polo, ko je odkril prestolnico Kublaj — kana — »Mesto je tako veliko, da se ne da opisati. V sredini je veličasten dvorec...«

Dvorec stoji še danes. Vanj se pride z velikega trga Cjen-An-Men skozi »Kapelico nebeskega miru«. To je grad v mestu, carski dvorec z brezštevili tajnimi hodniki, kamor navadni ljudje nikdar niso smeli. Trg Cjen-An-Men je srce Pekinga. Od tu je bilo 1. oktobra 1949. sporočeno, da je rojena Ljudska republika Kitajska.

Tako kakor je Cjen-An-Men srce Pekinga, tako je Peking središče Kitajske in Kitajska center sveta. Tako vsaj je mislil Kublaj — kan — Džingiskanov vnuk, ko je na ruševinah, ki ga je porušil njegov ded, zgradil prestolnico. Načrt mesta je kopija vseмирja, kakršnega so risali dvorski astrologi. S prestola v središču dvorca je »veliki kan« vodil državo in upravljal vesolje. Vsako jutro jo je veliki poglavar obrnil proti vhodnim vratom in dovolil soncu, da vzide in vsak večer obrnjen proti zahodnim vratom sporočal soncu, da lahko zaide. Poti, ki so vodile iz dvorca so prenašale njegovo oblast in njegov zakon na štiri strani sveta.

(Nadaljevanje na 12. str.)

5.
In miro nabéra
Netrúden vse dúi,
Se vbáda, se vpéra,
Za smért le skerbi.

6.
Germádo z njih déla
Perléten samčé,
Ko pride smért béla,
Na nji se sožgé.

7.
Vun pláne z plaména,
Z svitúbo obúan,
Slovčéga iména
Tié Fenis na dán.

8.
Tak pévic se trúdi,
Samóten žívi,
Se v slávi, ki zgrúdi
Ga smért, preródi.

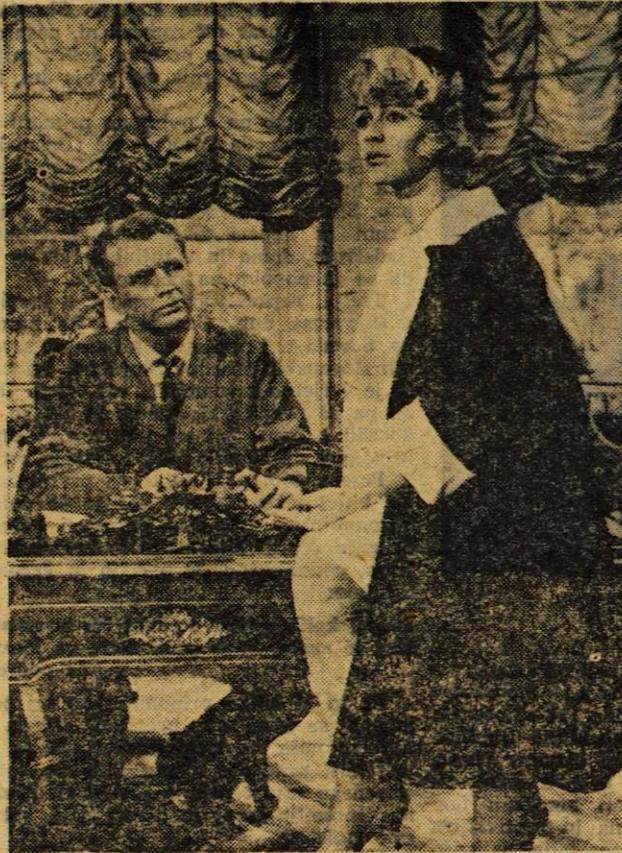
Prešern.

V Ljubljani 1848.

Natisnjene per Rozaliji Eger.

Zadnja (osma) stran pesmarice iz leta 1848

**Skušnje
žena,
ki si po
oglasih
iščejo
moža**

Bom našla moža in ob njem srečo?

Iščem moža

V naših časopisih so ženitbeni oglasi precej pogosti, še dosti več pa jih je v zahodnih časopisih in revijah. Mnogi izmed njih so prav blesteči, vendar, ali ni to te mamljiva krinka? Na tisoče osamljenih žena se želi poročiti. Med znanci ne najdejo pravega človeka, zato poskušajo z oglasi. Vendar, mnogim od njih prinesejo samo razočaranja in trpke izkušnje.

Stara sem 37 let, zaposlena in brez krivde ločena. Iščem moža.

Oglas sem dala v znan dnevnik in se vpisala v kartoteko neke ženitbene posredovalnice. Mimogrede povedano, vplačati sem morala tudi kar čedno vsotico.

Torej iščem dobrega in čednega moža. Kaj sem doslej našla? Le moške — pustolovce, potepuhe in posebneže. Vendar nisem še obupala. Mogoče se mi bo posmejala sreča.

Prebrala sem že pisma 13 moških, vendar sem ugotovi-

vila, da mi niti eden ne bi ustrezal. Štirinajsti moški mi je na oglas pisal takole: »Sem Amerikanec, nemškega porekla in sem prišel v domovino, da si najdem pravo tovarišico. Mora biti čedna in ne večja kot 1,65 cm, mora biti zvesta, prilagodljiva in tovariška. Znati pa mora tudi drsati.«

Da nisem pisma takoj priložila h kupu brezupnih primerov je bila kriva priložena slika. Človek pri štiridesetih, svetlolas in zelo simpatičen. Skratka, izgledal je zelo privlačen in čisto moj tip.

Sestanek s »cebro«

Vedela sem, da drsati ne znam kaj prida, saj drsalk že 10 let nisem imela na nogah, pa vendar sem mu pisala. Ime mu je bilo David. Predlagala sem, da se snideva v četrtek v nekem lokalu, ki leži blizu mojega stanovanja.

Takoj, ko sem vstopila v kavarno, sem ga opazila. Izgledal je celo lepše kot na sliki. Vljudno mi je stisnil

roko in njegov odkrit smehljaj mi je odkril upanje. Zapletla sva se v pogovor. »Da, tudi simpatičen je,« sem si mislila. Ko sva prišla k stvari, mi je zaprla sapo. On nastopa kot drsalec v revijah, in sicer je oblečen v cebro. Pravzaprav predstavlja sprednji del cebre, zadnji del sedaj išče. Prijateljica, ki je drsala z njim v tej točki, mu je pred meseci pri nesreči umrla.

Molčala sem. Krepko je srknil Coca-colo z rumom. »Saj je razumljivo, če dekle kaj zna, hoče, da jo ljudje vidijo. Le katera si želi predstavljati cebin zadnji del? Iščem jo že dolgo, pa zaman.«

Ko sem mu povedala, da zelo slabo drsam, mi je vihravo segel v besedo. »Prav nič ne de. V štirih tednih vas bom gotovo naučil. Nudim vam 105 dolarjev tedensko in stanovanje v mojem stanovanjskem vozu.«

Ne, to res ni zame. Pri 37 letih se res ne bi mogla navaditi na tako nenavadno življenje, pa čeprav mi je bil David všeč. Poslovala sva se.

Na plesu srebrnih dam

Dobila sem vabilo na ples. Poslala mi ga je direktorica ženitbene posredovalnice. »Vstopnica je prosta, vsaka dama naj nosi vsaj nekaj srebrnega.«

Sobota zvečer. Oblečena sem bila v obleko iz srebrnega brokata in nosila nove srebrne čevlje. Tako srebrna kot jaz ni bila nobena. Direktorica me je pozdravila in tolažeče dejala: »Prosim, ne imejte skrbi, saj je povabljen za vsako damo en gospod, samo trenutno vas bom posadila z dvema damama.« Medtem ko me je peljala k mizi, sem ugotovila, da je bilo v dvorani kakih 30 žensk in le osem moških. Razsvetljava je bila intimitna, na mizah so gorele sveče, povsod sem videla torbice, pasove, nakit ali bluze v srebrni barvi.

»Madame« me je pri mizi predstavila z Margo Stein — igralko in Heidrum Müller — knjigovodkinjo. Marga je čedna temnolasa ženska mojih let, njena tovarišica pri mizi je manj privlačna, vendar simpatična.

Pogovor nam je stekel, saj smo vse prišle sem z istim namenom in vse po vrsti smo bile z ženitbeno posredovalnico nezadovoljne. Naročile smo steklenico vina. Orkester je igral, nekaj parov je plesalo. Nas ni prišel nihče iskat, dosti je bilo mlajšh. Edini moški, ki se je za nas zmenil, je bil — natakar.

Srebrni ples je bil vse prej kot opojna plesna noč. Osamelmo smo si pripovedovale svoja razočaranja. Približal se nam je neki moški — mister Taylor, Amerikanec — majhen in debel štiridesetletnik. Taylor ni govoril dobro nemško, to ga ni motilo in je veliko brbljal. Kmalu smo opazile, da je njegova najmilejša beseda »sparsam« (varčen). Trgovska pota so ga pripeljala v Evropo, vendar ni prišel z avionom pač pa s tovornjo ladjo. Tako je ceneje. Ob tej priliki si hoče noiskati tudi ženo — Nemko. One so menda zelo varčne gospodinje.

Kmalu smo se naveličale njegove varčnosti. Občutil je, da ni dobrodošel in odnesel je pete. Morda se je pa tudi ustrašil, da bi moral plačati steklenico vina?

Zvižaja prebrisanca

Knjigovodkinja Heidrum je bila oblečena v enostavno črno obleko. Kmafu je iskreno povedala svojo zgodbo oziroma grenko izkušnjo ki jo je pridobila v posredovalnici.

»Herald Menke je v kartoteki ženitbene posredovalnice prijavljen kot veletrgovec in zelo bogat človek, me je povabil na sestanek. Čudila sem se, saj sem si takoj mislila, da mlademu in povrh še bogatemu trgovcu ne bom ustrezala. Toda, glej, bil je zelo ljubezniv in nekako plah. Povabil me je v svoj bel športni avto in vprašal, kakšno hrano bolj cenim, kitajsko, italijansko ali jugo-

slovansko. Nisem niti dobro premislila, že sem rekla — italijansko. Pripovedoval mi je o sebi, da želi topel dom in dobro ženo. Ker je toliko na potu in prezaposlen, ni utegnil najti primernega dekleta, zato išče v posredovalnici. Zakaj pa ne? Bil je zelo »šarmanten«. Občudovala sem ga, in se bala, da bo sanj prehitro konec. Predlagal je, da bi obiskala še bar. Seveda sem takoj pristala in že sem odhitela v garderobo, da se uredim. Ko sem se vrnila, sem ga našla slabe volje. »Pozabil sem denar doma, hotel sem plačati s čekom, vendar ga natakar ni sprejel.« Ze sem bila prila, da je bilo v dvorani kakih 30 žensk in le osem moških. Razsvetljava je bila intimitna, na mizah so gorele sveče, povsod sem videla torbice, pasove, nakit ali bluze v srebrni barvi.

V avtomobilu mi je dejal, da bi šel zelo rad z menoj v bar, pa kaj, ko je pozabil denar. Bi mu morda hotela nekaj posoditi, saj bi mi dal ček zato. Ponudila sem mu 50 mark, čeprav mi ni bilo najlaže pri srcu. Smeje je dejal: »Lepo, večer je rešen. Res očarljiva ženska ste.«

Pila in plesala sva. Misllila sem, da bo postal nežen, vendar plesal je uglajeno kot v plesni šoli. Kmalu je začel in dejal, da mu je strašno žal, ker bosta morala iti. »Veste, zelo zgodaj vstajam. Saj niste hudi, kajne?« je spregovoril v opravičilo. Plačal je z mojim denarjem, ostanek pa si je obdržal.

Pripeljal me je domov. O ljubezni, zakonu, ponovnem snidenju niti o denarju ni spregovoril besedice. Dal mi je roko in bilo je — konec. 50 mark sem hitro prebolela, trpkega večera pa dolgo ne.

Lepa igralka se je med njenim pripovedovanjem kdaj pa kdaj grenko nasmehnila. Saj je tudi ona spoznala in okusila trik prevaranta v belem avtomobilu.

Še vinjeni petdesetletnik

Da je bila mera polna, se je naši mizi približal okajen petdesetletnik. Obnašal in govoril je kaj nespodobno. Meni je naročil sekt. Vendar, srebrnega plesa sem imela dosti. Šla sem v garderobo, vzela plašč in šla. Ko sem odpirala vrata avtomobila, me je nekdo zagrabil za roko. Sunkovito me je potegnil k sebi in poljubil. Začutila sem neprijetno sapo po alkoholu. Spoznala sem ga, bil je pijani petdesetletnik. Udarila sem ga in ga odrinila. Parkirni čuvaj je pristopil. Sedaj se je zgodilo nekaj neverjetnega — zadne presenečenje tega pestrega večera. Pijani dedec je zaklical: »Nesramnost. Napadla me je. Poklicaj bor policijo, če ne boste takoj izginili.«

Kaj takega še nisem doživela. Usedla sem se v avto in izginila. Zaklela sem se da je bil to prvi in zadnji srebrni ples v mojem življenju.

M. T.

Blišč in beda italijanskega dokumentar- nega filma

Lahko rečemo, da se je celovečerni dokumentarni film v Evropi najbolj uveljavil v Italiji tako kvantitativno kakor tudi kvalitativno. Tudi pri nas smo že videli precej vrhunskih dosežkov te filmske zvrsti (Evropa ponoči, Ljubim, ljubiš, Pasje življenje), videli pa smo tudi nekaj filmov, ki so bili narejeni iz povsem komercialnih pobud (Amerika ponoči, Vsako noč novo leto, Svet ponoči). Iz vsega tega lahko pridemo do zaključka, da gre italijanska produkcija celovečernega dokumentarnega filma v dve skrajnosti — v resnično umetniško iskanje in pa čisto komercializacijo.

Vrh italijanskega dokumentarnega filma predstavlja režiserja Blasetti (Evropa ponoči in Ljubim, ljubiš) in Jacopetti (Pasje življenje). Lahko rečemo, da je začetnik razvoja celovečernega dokumentarnega filma v Italiji — mislim večjega razvoja — prav uspeh, ki ga je dosegel Blasettijev film Evropa ponoči. S svojim umetniškim in komercialnim uspehom je ta film odprl vrata v kino dvorane številnim filmom, ki so jih posneli in jih še snemajo razni skomercializirani režiserji. Mislim na tako imenovane »sexy filme«, ki so pravzaprav nekakšne filmske slikanice, brez prave vsebine, vendar pa s precej blišča, bogatega dekora nočnih lokalov in stripteasea. Lahko celo rečemo, da je ta zvrst našla v Italiji svoj krog gledalcev, namreč tisti krog, ki se je navduševal prej nad pseudo-zgodovinskimi spektakli, ki končno že izgubljujejo veljavo, ki so jo imeli pri povprečnem italijanskem gledalcu.

Evropa ponoči je bila s svojo nenavadno temo in zanimivim podajanjem svojega namena in hotenj, začetek zmagoslavnega pohoda, kvaliteten vrh italijanskega celovečernega filma pa predstavlja filma Ljubim, ljubiš in Pasje življenje.

Film Ljubim, ljubiš je bil eden prvih filmov, ki je zelo odkrito in resno spregovoril o seksu, ljubezni, predvsem pa o različnih pogledih na te stvari v raznih delih Evrope. Kamera je pravzaprav anonimno anketirala ljudi, narode in države. Za nekatere posnetke lahko rečemo, da so edinstveni v antologiji sedme umetnosti, predvsem pa sekvence, ko kamera zapusti umetnike na odru in se obrne med gledalce.

Jacopettijevo Pasje življenje je film, ki je s svojo neposrednostjo in cinizmom razburil kulturno javnost tako v Italiji kakor tudi pri nas. Po eni strani lahko v njem občudujemo tako neverjetne resničnosti, po drugi strani pa nas odbija s svojo črnoglednostjo, cinizmom in obenjajskim humorjem. V nas se vzbuja dilema pro et contra in iščemo izhod iz nje. Sami moramo najti odgovor na vprašanje ali je svet tak kot nam ga prikazuje Jacopetti, ali pa je tak kot ga dojemamo sami, kot ga vidimo okoli sebe, tak kot mislimo da je. Ali nam je res vseeno, če v enakopravni borbi med človekom in živaljo požre žival človeka ali pa se zgodi obratno? Ali je človek res samo misleča žival? Jacopettijeva moč je v tem, da konkretno postavlja pred nas nekaj najbistvenejših človeških in svetovnonazorskih filozofskih problemov, ki so za vse aktualni in jih moramo sami razrešiti.

Zal je tudi Pasje življenje doživelo usodo Evrope ponoči in je služilo kot odskočna deska precej filmom, ki skušajo s podobnimi temami loviti denar iz žepov naivnih gledalcev. Razvila se je produkcija nekakšnih režirano-dokumentarnih filmov groze, ki so dobesedno poplavlili tretjerazredne kinematografe. Temu lovu za denarjem se je pridružil celo sam Jacopetti, ko je posnel drugi del Pasjega življenja, kjer je osnovno tematiko iz prvega dela aktualiziral (deloma tudi režiral) in napravil še bolj črno.

Omenjena dejstva so pripeljala italijanski film na slepi tir, s katerega se lahko reši samo, če odvrže šablone, ki so ga začele tesniti.

Monica Vitti je najbolj priljubljena igralka Michelangela Antonionija, s katerim je za zadnji beneški festival posnela izredno uspelo delo RDEČA PUSCAVA. Pri nas jo bomo srečali v prihodnjem tednu, ko bo na sporedu izredno delo tega dueta — MRK.

Pasje življenje ali pasji režiser?

Vsi se še spominjamo filma italijanskega režiserja Gualtieria Jacopettija Pasje življenje, ki nas je morda v lanskem letu od vseh stvaritev, ki smo jih gledali na naših ekranih, najbolj prizadel. Morda nam je za hip celo vzel vero v življenje, ker ga je tako razgalil in očrnil. Občudovali smo režiserja, ki je po našem mnenju, z velikimi težavami uspel zbrati posnetke o največjih grozotah, ki se še gode na svetu, o najnižjih človeških strasteh in navadah. Poudarjam, menili smo, da je storil to dobro namerno, zato pač, da nas opozori, da nam da bolj plastično sliko o svetu, ki nas obdaja. Toda — hudo smo se zmotili. Povod za film je bil predvsem režiserjev cinizem, lahko celo rečemo moralna pokvarjenost. O tem so že lahko premišljali tisti, ki so gledali drugi del Pasjega življenja (Mondo cane II); jasneje pa so to dokazali dogodki, ki so se zgodili ob snemanju najnovejšega Jacopettijevega filma v Kongu.

V decembru je filmske kroge v Italiji razburil članek novinarja Carla Gregoretija v tedniku Espresso, v katerem je obtožil režiserja Gualtieria Jacopettija in njegova snemalca Stefanisa Nievo in Antonia Climatija, da so se pri snemanju svojega najnovejšega filma v Boendi v Kongu dogovorili z belimi in črnimi plačanci za snemanje nekaterih scen represalij proti črnemu prebivalstvu. Obtožbe je Gregoretti podprl z izpisi iz Jacopettijeve beležnice, za katere pa režiser brezuspešno trdi, da niso resnični. Navedimo jih nekaj: »Protij Boendi. Priključen 54. koloni, sestavljeni iz plačancev in črncev. Dali so nam čelade in avtomatični puški tipa »franchi«. Cesta teče ravno skozi gozd. Pojavili so se trije črnski fantje. Mitraljirani. Drugi črnci so prišli iz gozda, med njimi tudi matere z otroki v naročju. Mitraljirani. Smešno je, da smo to vojno vodili mi, vsaj v nekem smislu. Snemalna kamera se namreč trese na kamionu in mitraljezec se jezi in čaka, da spusti rafal... V Boendi naslednjega dne. Najemniki hočejo najprej zavzeti mesto, mi pa zahtevamo in uspešno, da zavzamejo letališče. To je Stefanisova pobuda: koristno nam bo, če vzpostavimo čimprej letalsko zvezo, da pošljemo film... Nove ustrelitve. Nekdo bi moral umreti pred drevesom, mi pa ga prestavimo pred zid, kjer je boljša luč. Spominske slike! Na tla so vrgli mla-

dega črnca in plačanci mu po vrsti postavljajo nogo na obraz in slikajo v tej pozi...«

To cinično in nemoralno ponašanje Jacopetti komentira: »Mi nismo ubili nikogar, ne direktno, ne posredno. Nismo izstrelili enega strela. Slo je za osebe, ki bi jih na vsak način ubili.«

Je to opravičevanje dovolj? Ali ni Jacopettijev cinizem podoben cinizmu nemških snemalcev med drugo svetovno vojno, ko so posneli na filmski trak grozote, ki so ohranjene in so bile pozneje dokazni material na procesih proti nacističnim zločincem in jih sedaj gledamo v nekaterih dokumentarnih filmih. Ali se zgodovina ponavlja? Ne menim, da je kriv le cinizem ene osebe režiserja Jacopettija, ki se proglašča za umetnika, s tem da nam prikazuje režirano ubijanje in mučenje ljudi.

Upam, da tega filma ne bomo videli pri nas, niti kje drugje, menim, da nam take vrste »film-resnica« ni potreben.

Filmi, ki bodo na sporedu

Po dokaj bornem — predvsem komercialno usmerjenem programu preteklega tedna in novoletnih dni, se za ta teden obeta nekaj zanimivih del. Tak je MRK znanega italijanskega režiserja Antonionija, ki je v Kranj prispel s precejšnjo zamudo, vendar je s svojo simbolično metaforiko tako polno delo, da bo nadomestilo dosedanje pomanjkanje takih del v našem sporedu. Monica Viti se bo zopet predstavila kot igralka izrednih kvalitet, kvalitete, ki so pravzaprav del Antonionivega izraza. Zamuditi tak film ne pomeni samo izgubljene prilike, je več — umik pred brezobzirnim raziskovanjem našega časa in problemi, ki v nas živijo in nas oklepajo. POSEBNIH PRIPOROCIL FILM NE POTREBUJE — KDOR SE JE SREČAL Z ANTONIONIJEM V KRIKU ALI AVANTURI VE, DA BO NASEL V TRETJEM DELU ODGOVORE NA STALNO VPRAŠANJE — KAKO, ZAKAJ ŽIVETI.

DVA TEDNA V DRUGEM MESTU je solidno delo Vincenta Minellija in glavne igralka Kirka Douglasa. Problem prevlade nad partnerjem, in seveda ob tem ves drobn spleto dogajanja, je v tem delu res dobro obdelan. Propadla slava, pesimizem in malomarno pozabljanje na človekove (Nadaljevanje na 12. strani)

...kdo? Navaden vlomilec prav gotovo ne, zakaj razen pisma ni manjkalo ničesar. Šla je nazaj k oknu, ga odprla in pogledala v globino. Najmanj petnajst metrov je bilo do tal. Na desni ob majhni kuhinji je bil balkon in zraven njega majhno dvigalo, ki so ga stanovalci Malpas Mansions uporabljali, da so z njegovo pomočjo spravljali v stanovanja razno blago, ki so ga trgovci prinašali na dvorišče. Dvigalo je trenutno bilo na tleh in razločno je videla jekleno vrvo, ki je rahlo nihala v vetru. Spreten moški je brez nadčloveških naporov lahko splezal na balkon. Toda, kdo naj bi tvegala, da si zlomi vrat zato, da bi prebrskal njeno revno lastnino in vzel pismo Core Ann?

V kuhinji je bila žepna svetilka in z njo je natančneje preiskala stanovanje. Zdaj šele je opazila na preprogi mokre odtise čevljev. Ker je bila preproga nova, je vsak odtis jasno videla. Dva odtisa sta bila tako vidna, da se je čudila, ker jih ni opazila takoj, ko je prišla domov.

Se nekaj je odkrila. Na toaletni mizici, kjer so bile razne krtačke vedno lepo poravnane, je bilo vse razmetano in v neredu. Krtačo za obleko je našla na robu postelje in vlomilec jo je očitno uporabil za to, da je okrtal s sebe blato, kajti bila je še mokra in ščetine na njej umazane. Hladnokrvni vlomilec se ni zadovoljil s površno toaleta, temveč je uporabil tudi krtačko za lase, kajti na belih ščetinah je visel močan črn las. Spomnila se je, da je nekoč že videla nekaj podobnega, ko je oče potegnil po bradi s krtačo, ki je bila ravno pri roki. Nekdo z brado in sicer črno brado je pred njeno toaletno mizico uredil svojo toaleta. Prasnila je

»Z avtotaksijem sem se pripeljal,« ji je odvrnil, ko se je čudila tej naglici. »Taka reč je v Deptfordu sicer redka, vendar sem imel posebno srečo.«

Bilo je prvič po Johnnyjevi aretaciji, da je stopil spet v stanovanje. Ze pogled na pohištvo je vzbudil v njem žalostne spomine. Morala je uganiti, kako mu je, ker ga je takoj peljala v svojo sobo, da bi mu pokazala dokaze skrivnostnega obiska.

»Blis?« je dejal namrščenega čela. »Čemu pa naj bi hodil Blis sem? Kaj neki je pričakoval, da bo našel tu?«

»To bi tudi jaz rada vedela. Spet se je lahko smehljala. Čudovito je bilo, kako pomirljivo je vplivala Alanova prisotnost! »Če mu je bilo za pismo, saj bi lahko prišel in povprašal.« Toda Alan je odmajal z glavo.

»Ali imate tu karkoli, kar je Meistrovo, morda kake njegove papirje?« je vprašal nenadoma.

»Ne ničesar!«

»Ključ?« je spraševal dalje.

»I, seveda!« se je domislila. »Imam hišne ključke. Njegova stara kuharica je precej gluha, Maurice pa je redko že pokonci, ko pridem, zato mi je dal ključke od zunanjih vrat kakor tudi od hišnih.«

»Kje pa jih hranite?«

Odprla je ročno torbico. »S seboj jih nosim. Alan, zakaj pa naj bi Mr. Blis hotel imeti ključke? Saj lahko govori z Mr. Meistrom, kadarkoli se mu zazdi, ali ne?«

Toda Alanove misli so hitele po neki drugi sledi. Ali je Blis vedel za obisk Core Ann pri Mary? Če se je na primer odločil, da mora ujeti Carovnika — Alana niso obvestili, ali deluje

»V tem primeru pač ne kaže drugega kot da me vzamete s seboj in peljete na vašo malo, ljubko policijsko stražnico in me tam prijavite. Toda preden storite to, vam hočem zadevo nekoliko olajšati in se vam izpovedati, da sem splezal po tisti prekleti žični vrvi, s silo odprl okno v Miss Lenleyevi spalnici in da sem preiskal stanovanje. Tistega pa, kar sem pričakoval, da bom našel, nisem našel. Možak, ki je bil tam pred menoj, je namreč odnesel tisto s seboj.

»Ali se to reče,« je vprašal Wembury, ko je Blis končal, »da je bil že nekdo drugi pred vami v stanovanju?«

»Da — to je resnična razlaga zadeve, čeprav morda ne boste z njo povsem zadovoljni. Po vrvi nisem splezal prej, dokler nisem videl, kako je ubral nekdo isto pot in odprl okno. Bilo je to tik preden se je znočilo. Vaši prijatelji vam bodo prav gotovo lahko potrdili, da sem takoj pohitel po stopnicah in trkal na vrata stanovanja gospodične Lenleyeve. Ker pa se ni nihče oglašil, sem se odločil za isto pot, ki si jo je izbral vlomilec. Ali vam je to dovolj Mr. Wembury, ali pa mislite, da sem kot policijski uradnik prekoračil svoje pravice, ko sem zasledoval vlomilca?«

Alan je stal pred uganko. Če je bila zgodba, ki jo je pripovedoval ta človek, resnična, potem je bilo njegovo ravnanje upravičeno. Toda, ali je bila resnična?

»Ali ste vi premetali vsebino predalov?«

Blis je zanikal. »Ne, naš prijatelj me je prehitel. Odprl sem predal in po neredu v njem sklepal, da je že moj predhodnik opravil preiskavo. Ne verjamem, da je našel, kar je iskal,

17

Čarovnik

v smeh, saj je bila stvar res preneumna, toda naglo se je spet zresnila.

Zaslišala je, da je v kuhinji pozvonil zvonček in ko je odprla, je stal pred vrati hišnik. »Oprostite, da vas nadlegujem, gospodična! Ali je bil med vašo odsotnostjo kdo v stanovanju?«

»Saj sem se ravno čudila, Jenkins,« je odvrnila in ga peljala v sobo, kjer mu je pokazala sledove vlomilca.

»Neki moški se je namreč ves večer potikal tod okoli,« je poročal hišnik in se čehal po glavi, »moški z majhno črno brado. Tik preden se je znočilo, ga je opazil nekdo od stanovalcev na dvorišču, kako si je ogledoval vrvo dvigala. Zenska tu zraven pa je povedala, da je pred tem kakih deset minut trkal na vrata in zvonil kot da hoče z nekom govoriti. To je moralo biti okrog osmih. Ali kaj pogrešate, gospodična?«

Ne, ničesar — ničesar, kar bi bilo kaj vredno, kajti vrednosti tajnega kodeja Čarovnika ni poznala.

Mož z brado? Kje neki je že slišala o tem bradatemu možu? Naenkrat se je domislila pogovora z Alanom. Inspektor Blis! Toda ta misel se ji je zdela preveč fantastična.

V roko je vzela telefonski imenik in zahtevala policijsko stražnico na Flanders-Lane. Godrnjav glas ji je odgovoril. Mr. Wembury se še ni vrnil. Ves dan ga ni bilo in pričakujejo ga v kratkem. Povedala je svoj naslov in telefonsko številko in naročila, da bi rada govorila z njim v privatni zadevi. Čez eno uro je zazvonil telefon in zaslišala je Alanov glas. V kratkih besedah mu je povedala, kaj se je zgodilo in zaslišala je presenečen vzklík.

»Ne verujem, da gre za osebo, na katero mislite,« je pripomnil in domnevala je, da govori nekje, kjer so prisotni tudi drugi ljudje. »Ali je že prepozno, da bi prišel k vam?« je vprašal.

»Ne, prosim!« je odvrnila brez obotavljanja. Alan je prišel tako hitro kot bi imel peruti.

glavni urad na lastno pest — čemu si je neki izbral ta težavni način, in če je iskal pismo, kako je zvedel zanj?

»Samo enega človeka utegne zanimati to pismo — in to je Čarovnik,« je dejal prepričano.

Pri vstopu je pustil vrata odprta in ko je stopil v sobo, se je v predsobi pojavil hišnik.

»Poglejte, gospodična,« je hitel razburjeno. »Možak je spet zunaj. Ali naj pokličem policijo?«

»Kateri možak?« je naglo vprašal Wembury. »Ali mislite moža z brado?«

Hišnik ni vedel, da je Alan policijski uradnik. »Da, gospod. Ali ne mislite, da bi bilo prav, če bi poklicali policijo. Tamle na vogalu vedno stoji stražnik.«

Wembury je že planil mimo njega in hitel po stopnicah navzdol. Kljub temi je opazil, da stoji na drugi strani ceste nekdo, ki se ni prav nič trudil, da bi se prikriji, nasprotno, stopil je kot nalašč še bliže ulični svetilki. Ko je Alan hitel čez cesto, se je neznanec obrnil k njemu in Alan je takoj spoznal, da je imela Mary prav. Spoznal je Blisa.

»O, dober večer, inspektor Wembury!« se je glasil hladni njegov pozdrav.

Brez posebnega uvoda je Wembury povedal svojo obtožbo.

»Danes zvečer je nekdo vlomil v stanovanje gospodične Lenleyeve in skoro prepričan sem, da ste bili to vi, Mr. Blis.«

»Da sem vlomil v stanovanje Miss Lenleyeve?« Kazalo je, da glavnega inspektorja ta obdolžitev — kar nekam zabava. »Ali sem res tak kot vlomilec?«

»Ne vem, kakšen ste, toda opazovali so vas v mraku na dvorišču, kako ste si ogledovali dvigalo. Nobenega dvoma ni, da si je možak, ki je vlomil v stanovanje gospodične Lenleyeve, na ta način priboril vstop v stanovanje.«

in da bi zato danes ponoči utegnil še enkrat priti.«

»Ali bi radi še kaj vedeli, inspektor?«

»Ne,« je kratko odvrnil Alan.

»In zdaj ne mislite več na to, da bi me naznanili svojim predstojnikom? Prav! Potem zaenkrat nimam tu nič več opraviti.«

Nalahno je pokimal in počasnih korakov odšel po pločniku. Alan se je vrnil k deklici in povedal ves pomenek z Blisom, čutil pa je, da mu službena dolžnost ne dovoljuje razkriti tudi svoje osebno mnenje v vsej zadevi.

»Menim,« da je povedal po resnici,« je pripomnil Alan. »Seveda bi bil moral vlomilcu slediti. Če laže, ne bomo o vsem tem nič več slišali, če pa je govoril resnico, bo moral o zadevi poročati.«

Pol ure nato jo je zapustil. Ko je stopil iz hiše, se je ozrl za Blisom, toda bilo ga ni nikjer. Ko se je vrnil v stražnico, se je začudil, ko je zvedel, da je Blis res poročal o vlovu in navedel tudi točno čas dogajanja. Poročilu je pridal pripombo, da je zadevo prevzel okrajni inspektor Wembury.

Alan je stal pred novo uganko. Če je Blis poročal po resnici, kdo je bil prvi mož, ki je splezal po vrvi v stanovanje? In kakšen drug namen naj bi imel vlomilec kot iskati kode? S tem pa je Čarovnik stopil preveč v ospredje, da bi mogel Alan pri tem ostati miren. — V tem pa je bila tudi skrivnost, ki je ni mogel rešiti nihče do tiste usodne noči, ko je Čarovnik stopil v Meistrovo hišo...

Dvoje vprašanj se je dan za dnem pojavljalo pred Mary Lenleyovo. Oboji sta se začeli z besedami: »Ali naj povem Mauriceu?« Ali naj pove Mauriceu, da je bila na sestanku z Alanom, ali naj mu pove o vlovu v stanovanje? Priznanje glede sestanka je pravzaprav ni prav nič skrbelo. Prepričana pa je bila, da bo druga zgodba Meistra naibže zelo vznemirila.

RADIJSKI SPORED

VELJA OD 9. JANUARJA DO 15. JANUARJA 1965

Poročila poslušajte vsak dan ob 5.15, 6., 7., 8., 10., 12., 13., 15., 17., 22., 23 in 24. uri ter radijski dnevnik ob 19.30. Ob nedeljah pa ob 6.05, 7., 9., 12., 13., 15., 17., 22., 23 in 24. uri ter radijski dnevnik ob 19.30.

SOBOTA — 9. januarja

8.05 Pojeta Vokalni sekstet »Svoboda« iz Zagorja — 8.25 Igrajo veliki zabavni orkestri — 8.55 Radijska šola za nižjo stopnjo — 9.25 Mladi glasbeniki glasbene šole Franca Šturma — 9.45 Četrt ure v ritmu madisona — 10.15 Glasbeni sejem — 11.00 Nimaš prednosti — 12.05 Kmetijski nasveti — 12.15 Domače viže in napevi — 13.30 Priporočajo vam — 14.05 Iz oper jugoslovanskih skladateljev — 14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 15.30 Nastopata zbor »Svobode« iz Štor — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Gremo v kino — 17.35 Pesmi in plesi jugoslovanskih narodov — 18.00 Aktualnosti doma in v svetu — 18.15 Izložbeno okno — 18.45 S knjižnega trga — 19.05 Glasbene razglednice — 20.00 V soboto zvečer — 21.00 Zaplešite z nami — 22.10 Oddaja za naše izseljence — 23.05 Za prijeten konec tedna

NEDELJA — 10. januarja

6.00 Dobro jutro — 6.30 Napotki za turiste — 7.40 Pogovor s poslušalci — 8.00 Mladinska radijska igra — 8.32 Iz slovenske mladinske glasbe — 9.05 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo - I - — 10.00 Se pomnite tovariši — 10.30 Pesmi borbe in dela — 10.40 Nedeljski koncert lahke glasbe — 11.40 Nedeljska reportaža — 12.05 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo - II - — 13.30 Za našo vas — 13.50 Na kmečki peči — 14.00 Danes popoldne — 16.00 Humoreska tega tedna — 17.05 Nedeljski operni koncert — 17.30 Radijska igra — 18.20 Pisane skladbice — 19.05 Glasbene razglednice — 20.00 Naš nedeljski sestanek — 21.30 Iz slovenske simfonične glasbe — 22.10 Plesna glasba — 23.05 Sodobna jugoslovanska glasba

PONEDELJEK — 11. jan.

8.05 Jutranji divertimento — 8.55 Za mlade radovedneže — 9.10 Zaplešimo in zapojmo — 9.25 Iz narodne zakladnice — 9.45 Pihalna godba Jindrich Mauer — 10.15 Pisan orkestralni intermezzo — 10.35 Naš podlistek — 10.55 Glasbena medigra — 11.00 Nimaš prednosti — 12.05 Kmetijski nasveti — 12.15 Čez hrib in dol — 12.30 Igra pianist Richter — 13.30 Priporočajo vam — 14.05 Arije iz Mozartove opere Don Juan — 14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 15.30 Lepe melodije — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Glasbene križanke — 18.00 Aktualnosti doma in po svetu — 18.15 Zvočni razgledi — 18.45 Narava in človek — 19.05 Glasbene raz-

glednice — 20.00 Pevka Elda Viler in zabavni ansambel Mojmir Sepeta — 20.15 Simfonični koncert Slovenske filharmonije — 22.10 Melodije v noči — 23.05 Literarni nokturno — 23.15 Jazz orkestri vam igrajo

TOREK — 12. januarja

8.05 Veseli hribovci in ansambel Mihe Dovžana — 8.25 Od melodije do melodije — 8.55 Radijska šola za srednjo stopnjo — 9.25 Odlomek iz opere »Car Saltan« — 9.45 V ritmu bossa nove — 10.15 Glasbeni sejem — 11.00 Pozor, nimaš prednosti — 12.05 Radijska kmečka univerza — 12.15 Slovenske narodne peje kvartet bratov Boštjančič — 12.30 Iz koncertov in simfonij — 13.30 Priporočajo vam — 14.05 Radijska šola za višjo stopnjo — 14.35 Pet minut za novo pesmico — 15.30 V torek na svidenje — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Koncert po željah poslušalcev — 18.00 Aktualnosti doma in v svetu — 18.15 Predstavljamo vam jugoslovanske zabavne ansamble — 18.45 Na mednarodnih križpotjih — 19.05 Glasbene razglednice — 20.00 Majhen recital harfistke Ursič-Petričeve — 20.20 Radijska igra — 21.20 Serenadni večer — 22.10 Zabavni zvoki — 23.05 Nočni koncert z deli jugoslovanskih skladateljev

SREDA — 13. januarja

8.05 Glasbena matineja — 8.55 Pisan svet pravljic in zgodb — 9.10 Slovaške narodne pesmi — 9.25 Dopoldanski domači pele-mele — 9.45 Skladbe za klavir in za violino — 10.15 Melodije za razvedrilo — 10.45 Človek in zdravje — 10.55 Glasbena medigra — 11.00 Pozor, nimaš prednosti — 12.05 Kmetijski nasveti — 12.15 Trio Slavka Avsenika — 12.30 Pol ure s sopranistko Victori de Loa Angeles — 13.30 Priporočajo vam — 14.05 Radijska šola za srednjo stopnjo — 14.35 Kaj in kako pojo mladi pevci pri nas in po svetu — 15.30 Slovenske narodne — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Slovenski reproduktivni umetniki v preteklosti — 18.00 Aktualnosti doma in v svetu — 18.15 Iz fonoteke radija Koper — 18.45 Naš razgovor — 19.05 Glasbene razglednice — 20.00 Poje zbor sindikata madžarskih gradbincev — 20.20 Dvajset minut z ansambлом Jožeta Kampača — 20.40 Ognjeni angel — opera — 22.10 Zvočni akordi — 23.05 Literarni nokturno — 23.15 Jazz s plošč

CETRTEK — 14. januarja

8.05 Jutranji zabavni zvoki — 8.55 Radijska šola za višjo stopnjo — 9.25 Glasbena prav-

ljica — 9.40 Nekaj domačih za prijetno dopoldne — 10.15 Glasbeni sejem — 11. Pozor, nimaš prednosti — 12.05 Kmetijski nasveti — 12.15 Pred domačo hišo — 12.30 Orkestralne podobe iz narave — 13.30 Priporočajo vam — 14.05 Naši pevci v znanih operah — 14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 15.30 Igra vam godba Ljudske milice — 15.40 Literarni sprehod — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Turistična oddaja — 18.00 Aktualnosti doma in v svetu — 18.15 Odskočna deska — 18.45 Jezikovni pogovori — 19.05 Glasbene razglednice — 20.00 Četrtek večer domačih pesmi in napevov — 21.00 Literarni večer — 21.40 Glasbeni nokturno — 22.10 S popevkami po svetu — 23.05 Nekaj novejših glasbe

PETEK — 15. januarja

8.05 Odmevi iz naših krajev — 8.35 Za vsakogar nekaj — 8.55 Pionirski tednik — 9.25 Pihalna godba Municipal de Madrid — 9.35 Pet minut za novo pesmico — 10.15 Novi posnetki komornega zbora RTV Ljubljana — 10.35 Novo na knjižni polici — 10.55 Glasbena medigra — 11.00 Nimaš prednosti — 12.05 Radijska kmečka univerza — 12.15 Vaški kvintet, pojeta Božo in Miško — 12.30 Odlomki iz slovenskih oper — 13.30 Priporočajo vam — 14.05 Radijska šola za nižjo stopnjo — 14.35 Skladbe v variacijski obliki — 15.25 Napotki za turiste — 15.30 Dalmatinske narodne — 15.45 Novo v znanosti — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Petkov simfonični koncert — 18.00 Aktualnosti doma in v svetu — 18.15 Revija naših pevcev zabavne glasbe — 18.45 Kulturna kronika — 19.05 Glasbene razglednice — 20.00 Zvočni mozaik — 20.30 Tedenki zunanepolitični pregled — 20.40 Neznani Verdi — 21.15 Oddaja o morju in pomorščakih — 22.10 Za ljubitelje jazza — 23.05 Literarni nokturo — 23.15 Stari mojstri v repertoarju ansambla zagrebških solistov

K I N O

Kranj »CENTER«

9. januarja amer. barv. VV film PO SLEDOVIH BRODOLOMCA ob 16. in 18. uri, francoski barv. CS film GROF MONTE CHRISTO I. DEL ob 20. uri, franc. barv. CS film GROF MONTE CHRISTO II. DEL ob 22. uri
10. januarja franc. barv. CS film GROF MONTE CHRISTO II. DEL ob 13. uri, francoski barv. CS film GROF MONTE CHRISTO I. DEL ob 15. in 19. uri, amer. barv. VV film PO SLEDOVIH BRODOLOMCA ob 17. uri, premiera amer. barv. CS film DVA TEDNA V DRUGEM MESTU ob 21. uri
11. januarja amer. barv. CS film DVA TEDNA V DRUGEM MESTU ob 16., 18. in 20. uri

12. januarja amer. barv. CS film DVA TEDNA V DRUGEM MESTU ob 16., 18. in 20. uri
13. januarja amer. barv. CS film DVA TEDNA V DRUGEM MESTU ob 16., 18. in 20. uri
14. januarja franc. barv. CS film GROF MONTE CHRISTO II. DEL ob 16. 18. in 20. uri

Kranj »STORŽIČ«

10. januarja amer. film PSIHO ob 10. uri, ameriški barv. VV film PO SLEDOVIH BRODOLOMCA ob 13., 15. in 19. uri, franc. barv. CS film GROF MONTE CHRISTO I. DEL ob 17. in 21. uri
11. januarja amer. barv. VV film PO SLEDOVIH BRODOLOMCA ob 16. uri, franc. barv. CS film GROF MONTE CHRISTO I. DEL ob 18. uri, premiera poljskega filma ZAKONSKE TEŽAVE ob 20. uri
12. januarja ital. film MRK ob 15.30 in 20., poljski film ZAKONSKE TEŽAVE ob 18. uri
13. januarja ital. film MRK ob 15.30, amer. film PSIHO ob 18. in 20. uri
14. januarja amer. barv. CS film DVA TEDNA V DRUGEM MESTU ob 16., 18. in 20. uri

Stražišče »SVOBODA«

9. januarja premiera -ital. filma MRK ob 20. uri
10. januarja španski barv. film KRALJICA CHANTEKLERSKA ob 15., 17. in 19. uri
13. januarja franc. barv. CS film GROF MONTE CHRISTO II. DEL ob 19. uri

Cerklje »KRVAVEC«

9. januarja amer. film PSIHO ob 19. uri
10. januarja ameriški film PSIHO ob 16. in 19. uri

Kropa

9. januarja nem. barv. film FREDDIE POD TUJIMI ZVEZDAMI ob 20. uri
10. januarja nem. barvni film FREDDIE POD TUJIMI ZVEZDAMI ob 15. in 19.30

Naklo

10. januarja amer. barv. film ZADNJI VLAK IZ GUN HILLA ob 15. in 18. uri

Jesenice »RADIO«

8. januarja ameriški film OPERACIJA TEROR
9. do 10. januarja franc. barv. film ŽENA JE ŽENA
11. januarja jug. nem. barv. CS film ZAKLAD V SREBRNEM JEZERU
12. do 13. januarja ameriški film KRVAVI DENAR
14. do 15. januarja jugoslovanski film SLUŽBENI POLOŽAJ

Jesenice »PLAVZ«

8. januarja amer. barvni film DOBRI DUH PARIZA
9. do 10. januarja ameriški film KRVAVI DENAR
11. do 12. januarja franc. barv. CS film ŽENA JE ŽENA
14. do 15. januarja ruski barv. CS film POT V ARENO

Zirovnica

9. januarja ameriški film OPERACIJA TEROR
10. januarja angl. CS film PEKLENSKA FREGATA
13. januarja franc. barv. CS film ŽENA JE ŽENA

Dovje-Mojstrana

9. januarja slovenski film SREČNO, KEKEC
10. januarja ameriški film OPERACIJA TEROR
14. januarja franc. barvni CS film ŽENA JE ŽENA

Koroška Bela

9. januarja ruski barv. CS film POT V ARENO
10. januarja slovenski film SREČNO KEKEC
11. januarja ameriški film KRVAVI DENAR

Kranjska gora

8. do 9. januarja angl. CS film PEKLENSKA FREGATA
10. januarja ruski barv. CS film POT V ARENO
14. januarja ameriški film KRVAVI DENAR

Podnart

9. januarja amer. film RAZTRESENI PROFESOR ob 19. uri
10. januarja amer. barvni CS film FANI ob 16.30 in 19. uri
10. januarja bolgarski barv. film HITRI PETER ob 14.30
15. januarja amer. barvni film V VRTINCU ob 18. uri

Radovljica

9. januarja franc. barv. CS film MISTERIJE PARIZA ob 20. uri
9. januarja amer. barvni CS film FANY ob 17.30
10. januarja franc. barv. CS film MISTERIJE PARIZA ob 16. in 20. uri
10. januarja amer. film RAZTRESENI PROFESOR ob 18. uri
10. januarja bolg. barv. film HITRI PETER ob 10. uri dopoldne matineja
12. januarja angl. nem. film MASČEVANJE VOJAKA FULLJA ob 20. uri
13. januarja angl. nem. film MASČEVANJE VOJAKA FULLJA ob 18. in 20. uri
14. januarja amer. barv. film V VRTINCU ob 18.30
15. januarja amer. barv. film SKRIVNOSTI ŽIVLJENJA ob 20. uri

gledališče

PREŠERNOVO GLEDALIŠČE V KRANJU

NEDELJA — 10. januarja Ob 10. uri URA PRAVLJIC — 11. program, ob 15. uri Golia: SNEGULJICA — za IZVEN

TOREK — 12. januarja Ob 19.30 Fulda: OGNJENIK za red PREMIERSKI

PETEK — 15. januarja Ob 19.30 Fulda: OGNJENIK za red KOLEKTIVI

KUD »Prežihov Voranc« v Zalogo pri Komendi uprizori v nedeljo, 10. januarja, ob 15. uri dramo domačega avtorja Jožeta Stareta »UGASLE OČI«. — VABLJENI

Sonce lahko vzide

Kakor v internatu

Avtobusi, kolone kolesarjev, razvažalni vozički, vse tiho hiti mimo drevoreda na robu ulice. Avtomobilov skoraj ni. V petnajstih minutah, kolikor časa sem stal sredi ulice, ga ni bilo. Avtostrada je pusta. Tudi pešcev je zelo malo. Povsod vlada neobičajna tišina, ki jo lahko najdeš pri nas le sredi polja, pa še tam le za trenutek. Tu pa je dolgo tako in skoraj postaneš jezen, ker se počutiš kot da si na nekem drugem planetu.

Torej, če si želite živahnosti mesta potem morate na »najuglednejši« bulvar Pekinga Bang-fu-či. Toda v Pekingu razkošja ni. Če si videl velike izložbe in možne luči Hong-konga, potem se počutiš v Pekingu kakor v majhnem podeželskem mestu v času okupacije. Ni reklamnih napisov, ni izložb. Poljedelsko orodje, železje, kovčki, ženske obleke vse je razmetano po trgu, kakor da jim je prav malo mar, če bo kdo kupil ali ne.

Vse to dobrovoljno siromaštvo, to odkrivanje vsega, kar naj bi spominjalo na »buržoazno« življenje, vse to utrja. Ustavil sem se v mali obmejni čakalnici. Stoli so bili prekriti z belim blagom,

pohištvo postavljeno v strogemu redu. Spominjalo me je na kak predvojen internat. Povsod vlada prevelika hladnost in prav to hladnost občutiš še bolj, ko prideš med ljudi. Ljudje so ponižni, njihov pogled je obrnjen k tlom, brez vsakega drenjanja prihajajo v prepolne avtobuse in se mehanično postavljajo v vrste.

Zakaj bi se šminkale

Ženske in moški nosijo enake temne hače in bele srajce. Ženske hlače so slabo krojene in preširoke. Kje je evropska koketnost ženskega sveta v hlačah? Nosijo kratke frizure ali lase spleteno v kite in zavezane s trakom. Kje so Kitajke iz Hong-konga z vitkimi telesi pod tesnimi oblekami, s prezanim krilom visoko nad koleno?

— Torej se res tako oblačijo? — nas sprašuje šokiran vodič, naš tolmač v Pekingu.

Je mlad fant, star okoli 25 let, študent. Nerač odgovarja na naša vprašanja, ki naj bi karakterizirala Kitajsko.

— Se ženske šminkajo? — Samo igralke, druge ne. Zakaj naj bi bilo to potrebno?

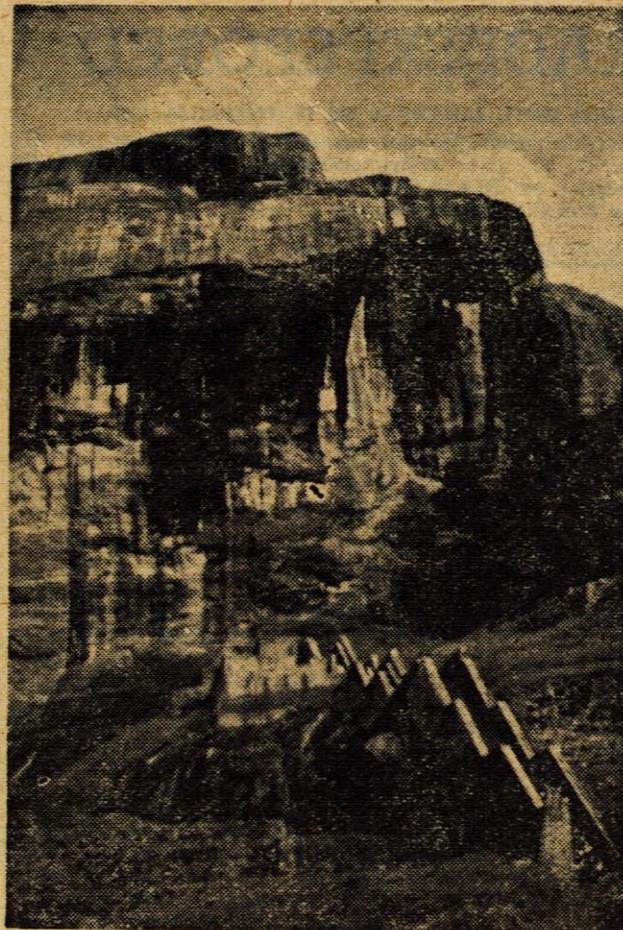
Ta pripomba mi pomaga, da marsikaj razumem. Odkod ta težka atmosfera, ta internatska strogost? Delajo samo tisto, kar je potrebno. Zakaj bi bila obleka elegantna, ko pa se vendar mora vedno nositi? Zakaj bi bilo

dekletke ljubko, če že ne po zadnji modi, ko pa se bo tako tudi poročilo, vse je funkcionalno, vse nečemu služi.

Nihče se ne smeje, nihče ne namiguje in tudi nihče vas ne pogleda. Lahko bi dejal, da nihče ničesar ne pripoveduje. Kakšna velika razlika med Hongkongom, kjer vsak od štirih milijonov Kitajcev opazuje, gleda in sprašuje. Toda v tej enolični masi ni ne cestnih prodajalcev, ne beračev, ne tatov, ne prostitutk.

Skrbi ne poznajo

Modna hiša na Bang-fu-čiju je kakor siromašna delavnica nekje v predmestju. V njej dobiš prav vse. Kolo stane od 180 do 220 jen min piavov, par čevljev 14, srajca 8, obleka pa od 50 do 80. Za hrano porabijo približno 10 do 15 jen min piavov, za stanovanje pa pet do deset, seveda po velikosti, vendar pa imajo le eno- in dvosobna stanovanja. Mesečna plača je od 40 do 90, plača inženirja ali pa direktorja pa od 80 do 120. Največ potrebnih stvari dobijo v tovarniških zadrugah po nižjih cenah. Delavci se hranijo v menzah, stanujejo v tovarniških zgradbah in pripravijo zelo malo. Vse je organizirano, posamezniku ni treba skrbeti prav za nič. In to jim ugaja. Prav neobičajno je, da tako govori mlad človek, ki so ga osvobodili vseh skrbi in težav, kajti zanj je sreča, da lahko živi. O čem drugem ne sme razmišljati in zato je po njihovem mnenju srečen. Pred osvoboditvijo so bili ljudje zelo nesrečni. Vladala je lakota, brezposelnost. Zdaj pa imajo tisto, brez česar bi ne mogli živeti.

Kitajski zid

To je resnica. Veliko so naredili po letu 1949. Tridesetletja državijskih vojn, zažganih hiš, uničenih mest, dve okupaciji: japonska in ameriška. Stariši so puščali dekletca na cesti ali pa jih skoraj čisto zastoj dajali pri-

šlecem. Trintrideset let je bilo tako.

Danes — država je združena, v njej vlada red, ljudje imajo delo in preskrbljen krožnik riža — misliti pa ne smejo!

Filmi, ki bodo na sporedu

(Nadaljevanje z 9. strani)

dolžnosti do sočloveka, to so stvari, ki privlačijo gledalce, posebno, ker v koncu zmagovalno zaplapola zastava optimizma — film je narejen v ZDA in je to samoumevno. OGLEJTE SI GA — ZADOVOLJNI BOSTE. IN KAR JE NAJVAŽNEJŠE — ZVEDELI BOSTE MARSIKAJ O TEM, KAKO SE SNEMA FILM

ZAKONSKÉ TEŽAVE je prvi režijski poizkus

znanega poljskega književnika Aleksandra Ścibora — Rijskega. S kamero je režiser prodril v svetle in temne trenutke zakonskega življenja in s prikazom intimnih trenutkov ustvaril psihološko dramo zakoncev, ki sta prisiljena delati v rokah, da se ne bi razmajnost zakona podrla. POSEBNE KVALITETE NI TREBA PRIČAKOVATI, čeprav je film daleč pred bedno francosko verzijo znanega romana GROF MONTE CHRISTO. Ta teden bomo videli drugi del, vendar nam pri njem ni treba prav nič pričakovati. Ta verzija je namreč lahko edinole sli-

kanica, strip za nekaj dinarjev, ki jemlje vso vrednost literarni predlogi, pa čeprav je ta »vrednost« narativna atraktivnost in samo eksotična pustolovska zgodba. Vse kaže, da režiser računa, da gledalec dobro pozna literarno predlogo in zato jo s svojim filmom samo ilustrira. Za razliko od stripa uporablja živo, premikajočo se fotografijo, to pa je menda tudi edina razlika. HVALA LEPA ZA TAKO ROBO. KDOR LJUBI OSIROMAŠENJE IN KIČ, NAI IZVOLI — VIDEL BO DRUGI DEL GROFA MONTE CHRISTO.

Televizija

SOBOTA — 9. januarja

RTV Zagreb 17.40 Pravilice in bajke — RTV Beograd 18.05 Glasbena oddaja — RTV Ljubljana 18.25 Napoved in TV obzornik — RTV Beograd 18.45 Ime in priimek — RTV Ljubljana 19.30 Vsako soboto — RTV Ljubljana 19.45 Cik — cik — RTV Beograd 20.00 TV dnevnik, 20.30 Glasbena oddaja studia Skopje — RTV Ljubljana 20.40 S kamero po svetu — RTV Beograd 21.10 Wilma de Angelis — zabavno glasbena oddaja — RTV Zagreb 21.40 Magnetoskopski posnetek tekmovanja v smuku za moške — RTV Ljubljana 22.40 Dick Powell vam predstavlja, 23.30 TV obzornik

NEDELJA — 10. januarja

RTV Ljubljana 9.30 Gozdni čuvaji — film — Evrovizija 10.00 Tekmovanje v slalomu — RTV Beograd 11.30 Kmetijska oddaja — Evrovizija 12.15 Nadaljevanje tekmovanja v slalomu, Sportno popoldne — RTV Ljubljana 18.00 Mladinski TV klub, 19.00 Svetnik — serijski film — JTV 20.00 Nedeljska izdaja TV dnevnika — RTV Ljubljana 20.45 Neapelj proti vsem — zabavno glasbena oddaja, 22.00 Poročila.

PONEDELJEK — 11. jan.

RTV Ljubljana 11.40 Televizija v šoli, 15.20 Ponovitev šolske oddaje, 16.40 Ruščina na TV, 17.10 Angleščina na TV — RTV Beograd 17.40

Francozi pri vas doma, 18.10 Risani filmi — RTV Ljubljana 18.25 TV obzornik, 18.45 Domača nega bolnika — RTV Beograd 19.15 Tedenski športni pregled — RTV Ljubljana 19.45 Rezerviran čas — RTV Beograd 20.00 TV dnevnik, 20.30 Biseri glasbene literature, 20.40 Po dopustu — TV drama — RTV Ljubljana 21.40 Naš teleteleobjektiv, 21.55 TV obzornik.

TOREK — 12. januarja

RTV Zagreb 20.30 »Zagreb 65«

SREDA — 13. januarja

RTV Ljubljana 17.40 Povest za najmlajše, 17.55 Pionirski TV studio, 18.25 Napoved sporeda in TV obzornik, 18.45

Serijski poljudnoznanstveni film — RTV Beograd 19.15 Tema z variacijami — RTV Ljubljana 19.45 Cik — cik — RTV Beograd 20.00 TV dnevnik, 20.30 Lirika — RTV Zagreb 20.40 Zabavno glasbena oddaja — RTV Ljubljana 21.40 Kulturna panorama — RTV Zagreb 22.10 »Zagreb 65« — RTV Ljubljana 23.30 TV obzornik.

ČETRTEK — 14. januarja

RTV Beograd 11.00 Francozi pri vas doma — RTV Ljubljana 16.40 Ruščina na TV, 17.10 Angleščina na TV — RTV Beograd 17.40 Na črko, na črko — RTV Ljubljana 18.25 Napoved sporeda in TV obzornik — RTV Beograd 18.45 Reportaža po Jugoslaviji — RTV Ljubljana 19.15 obzornik.

Glasbena porota, 19.45 V kinu bomo videli — RTV Zagreb 20.00 TV dnevnik, 20.30 Narodna glasba — RTV Ljubljana 20.40 »Kri ni vse« TV drama, 21.30 Ali razumete sodobno glasbo? — RTV Zagreb 22.00 »Zagreb 65«.

PETEK — 15. januarja

RTV Ljubljana 18.10 PP in njegova trobenta — TV slikanica, 18.25 Napoved sporeda in TV obzornik — RTV Beograd 18.45 Rdeči signal, 19.15 Glasbene slike iz Vojvodine — RTV Ljubljana 19.45 TV akcija — RTV Beograd 20.00 TV dnevnik — RTV Ljubljana 20.30 Retrospektiva slovenskega filma, 22.00 V ateljeju G. A. Kosa, 22.30 TV obzornik.